

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Ansvarstydighet i breda regeringskoalitioner?

-En kvantitativ studie av de politiska ansvarsförhållandens inverkan på
medborgarnas demokratiska understöd i Finland

Miika Kalle Armas Häätinen

Pro gradu-avhandling

Statskunskap med förvaltning

Magisterprogrammet I samhällsvetenskaper

Statsvetenskapliga fakulteten

Helsingfors universitet

Handledare: Åsa von Schoultz

April 2021

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Statsvetenskapliga fakulteten	Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper	
Tekijä - Författare - Author Miika Kalle Armas Häätinen		
Työn nimi - Arbetets titel Ansvarstydligheit i breda regeringskoalitioner? -En kvantitativ studie av de politiska ansvarsförhållandens inverkan på medborgarnas demokratiska understöd i Finland		
Oppiaine - Läroämne - Subject Statskunskap med förvaltning		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu-avhandling / Åsa von Schoultz	Aika - Datum - Month and year 06.04.2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 56
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Syftet med denna pro gradu -avhandling är att undersöka om graden av ansvarstydligheit i politiken spelar en roll i hur nöjda medborgarna är med det demokratiska systemet i Finland. I allmänhet är de medborgare som i riksdagsval röstat på ett regeringsparti mer nöjda med demokratin än de som inte gjort det. Orsaken bakom detta antas vara att då medborgarna representeras av ett regeringsparti i politiken, får de med större sannolikhet sina politiska preferenser tillfredsställda genom den förda politiken, vilket i sin tur leder till att de är mer nöjda med det demokratiska systemet i det hela.</p> <p>I Finland består regeringar i regel av olika koalitioner, både breda och snäva samt till den ideologiska uppsättningen varierande. Detta leder till att regeringarna uppvisar också varierande grad av tydlighet i de politiska ansvarsförhållandena. Ansvarstydligheit är bland de viktigaste faktorerna som påverkar hurdana möjligheter medborgarna har för att utkräva ansvar av de politiska partierna vid val. I denna avhandling undersöks om otydliga eller alternativt tydliga politiska ansvarsförhållanden påverkar hur medborgarna utvärderar demokratin. Är otydliga politiska ansvarsförhållanden en fallgrop ur perspektivet av medborgarnas nöjdhet med det demokratiska systemet? Vidare undersöks effekten av en intressant faktor på individnivå, politisk medvetenhet, som visat sig vara en inflytelserik faktor som påverkar hur medborgarna utvärderar frågor i politiken. Undersökningen görs med statistiska metoder och inkluderar enkel deskriptiv statistik samt regressionsanalyser på datamaterial från European Social Survey (år 2012 & 2016), där regering Katainen (otydliga ansvarsförhållanden) jämförs med regering Sipilä (tydliga ansvarsförhållanden).</p> <p>Resultaten visar i linje med tidigare forskning att de medborgare som röstat på ett regeringsparti och anses därmed vara representerade i politiken, är betydligt mer nöjda med demokratin än de som inte är representerade. Analysen bekräftade inte att ansvarstydligheit skulle ha en avgörande roll i hur nöjda med demokratin de medborgare är som är representerade av ett regeringsparti jämfört med de som inte är. Också mycket breda koalitioner med otydliga ansvarsförhållanden kan tillfredsställa väljarna. Politisk medvetenhet som en intressant faktor bekräftades och det visade sig att då de politiska ansvarsförhållandena är tydliga, förstärks den positiva effekten av att vara representerad av ett regeringsparti hos de med hög politisk medvetenhet jämfört med de med låg medvetenhet.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Demokrati, ansvarsutkrävning, politiskt understöd, nöjdhet med demokrati, politisk medvetenhet, koalition		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingfors universitets bibliotek – Helda / E-thesis (avhandlingar) ethesis.helsinki.fi		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Innehållsförteckning

1 INTRODUKTION	3
2 SYFTE	5
3 TEORETISK REFERENS RAM	7
3.1 ANSVARSUTKRÄVNING I DEMOKRATIER	7
3.2 DEMOKRATISKT UNDERSTÖD	10
3.3 INSTITUTIONELLA FÖRKLARINGAR PÅ DEMOKRATISKT UNDERSTÖD	11
3.4 POLITISK MEDVETENHET	13
3.5 TIDIGARE FORSKNING INOM FÄLTET	14
3.5.1 <i>Institutionell kontext i utkrävning av ansvar</i>	14
3.5.2 <i>Politisk medvetenhet</i>	17
4 FORSKNINGSFRÅGOR OCH HYPOTESFORMULERING	18
5 METOD OCH MATERIAL	22
5.1 FORSKNINGSFILOSOFISK ANSATS	22
5.1.1 <i>Ontologi</i>	22
5.1.2 <i>Epistemologi</i>	23
5.2 METOD	24
5.3 MATERIAL	26
5.4 ANALYSENS UPPLÄGG.....	27
6 OPERATIONALISERINGAR	29
6.1 ANSVARSFÖRHÅLLANDEN I POLITIKEN	29
6.2 DEMOKRATISKT UNDERSTÖD	31
6.3 ATT VARA REPRESENTERAD, ELLER INTE.....	32
6.4 POLITISK MEDVETENHET SOM EN MODERERANDE FAKTOR	34
6.5 KONTROLLVARIABLER.....	35
7 ANALYS	37
7.1 DESKRIPTIV STATISTIK.....	37
7.1.1 <i>ESS omgång 2012</i>	37
7.1.2 <i>ESS omgång 2016</i>	40
7.1.3 <i>Sammanfattning</i>	42
7.2 MULTIVARIAT ANALYS	43
7.2.1 <i>ESS omgång 2012</i>	43
7.2.2 <i>ESS omgång 2016</i>	44
7.2.3 <i>Sammanfattning</i>	46
8 RESULTAT OCH KONKLUSIONER	47
8.1 EFFEKTEN AV ATT VARA REPRESENTERAD AV ETT REGERINGSPARTI	47
8.2 EFFEKTEN AV TYDLIGA/OTYDLIGA ANSVARSFÖRHÅLLANDEN	48
8.3 EFFEKTEN AV POLITISK MEDVETENHET	51
8.4 GENERALISERBARHET OCH VIDARE FORSKNING	53
REFERENSER	54

1 Introduktion

Kritik mot den västerländska representativa demokratin är något som tagit fart under de senaste årtionden. Samtidigt som de politiska partiernas roll som en länk mellan medborgarna och det politiska systemet har ansetts bli försvagad, har valdeltagandet och tilliten mot flera politiska institutioner och aktörer minskat i flera länder. Till exempel har valdeltagandet i riksdagsval i Finland minskat från omkring 80% från början av 1980-talet, till omkring 70 % på 2000-talet (Statistikcentralen, 2019). Empiriska beviset för politiska eller demokratiska understödets fall, har inte alltid varit starkt och det har hävdats att de senaste årtionden snarare varit upprepade konjunkturen i understödet, både ökande och minskande (Kestilä-Kekkonen, Vento, 18, 2019).

Fortfarande finns det anledning till oro. Enligt Freedom House har 2020 varit det 15:e året i rad av demokratins tillbakagång. Upp till 75 procent av populationen på jorden levde år 2020 i ett land där demokratins tillstånd försvagades i någon aspekt (Repucci, Slipowitz, 2021). Speciellt covid19-pandemin har gett vissa antidemokratiska aktörer möjligheten att dra nytta av situationen, och etablera sin maktposition genom icke-demokratiska vägar. Demokratin är inte något som skall tas förgivet, vilket förstärker behovet av att fortfarande undersöka dess olika byggstenar och dess natur.

En av representativa demokratins grundpelare är att medborgarna representeras av de med politisk makt. Ifall medborgarna känner att existerande politiska institutionerna misslyckas i att representera deras åsikter och intressen blir hela det demokratiska systemets legitimitet ifrågasatt (Sanders 2014). Hur minskande legitimitet skall åtgärdas är något som väcker bekymmer i många demokratiska samhällen. Problemet är sannerligen mångdimensionellt. En viktig aspekt är att utreda hur det demokratiska beslutsfattandet borde organiseras för att systemet skulle uppnå hög legitimitet. Olika demokratiska innovationer med drag av till exempel direktdemokratiska principer som medborgarinitiativ, kan ses som ett försök att råda bot på problemet.

För beslutsfattandet och för olika reformer är det viktigt att få veta hurdana medborgarnas preferenser är och vad som påverkar medborgarnas legitimitetskänsla och demokratiska understöd. Politisk representation- och understöd är forskningsområden som ställer frågor av denna typ som denna avhandling också grundar sig i. Forskning inom områden har bland annat

visat att människors utvärdering av demokratiska regimer påverkas av regeringens prestanda. Missnöje gentemot politikens utfall kan med tiden överföras till att bli missnöje mot regimen i allmänhet, ifall de politiska besluten aldrig känns tillfredställande. Fyndet kanske låter som en självklarhet, men det har visserligen implikationer ifall det är ett ändamål i vårt samhälle att det politiska systemet skall uppnå så hög legitimitet som möjligt, och att medborgare inte skall radikaliseras eller marginaliseras politiskt. Som Anderson et al. (2005, 2) konstaterat, bryr sig statsvetare om medborgares attityder gentemot styret och de politiska institutionerna eftersom det länge har vetat att en låg grad av understöd utgör ett hot gentemot det demokratiska systemet.

Som konstaterat är demokratiskt understöd och vad som påverkar det en mångdimensionell frågeställning. Ett framstående forskningsområde under de senaste tjugo åren har varit att studera olika institutionella faktorer inverkan på demokratiskt understöd. Forskning har till exempel visat på skillnader i hur medborgare utvärderar regimer beroende på om landet de bor i har majoritetsval eller proportionella val. Detta anses delvis bero på att de olika valsystemen leder till grund och botten olika typer av regeringar, vilket i tur leder till olika möjligheter för medborgarna att utvärdera regeringarna. (Sanders 2014, Norris 1999 m.fl.)

Målet med denna avhandling är att bredda på uppfattningen om de institutionella faktorer påverkan på människors grad av understöd eller legitimitetskänsla för demokratin.

2 Syfte

I representativa demokratier fungerar val som den främsta mekanismen för ansvarsutkrävning, då den sittande regeringens gångna mandatperiod utvärderas och medborgarna kan genom sin röst påverka regeringsbildningen. Med Manins ord (1999, 10), är val en mekanism för ansvarsutkrävning, där som belöning fungerar att förlänga regeringens tjänstgöring, och som straffåtgärd att inte förlänga den.

Hur ansvarsförhållanden i regeringen visar sig åt medborgarna påverkar i betydlig grad hurdana möjligheter medborgarna har att utkräva ansvar genom sanktioner. Med klarhet i ansvarstydlighet (Clarity of responsibility) menas att i vilken grad av tydlighet visar sig de politiska makthavarnas ansvarsförhållanden åt medborgarna. I denna avhandling undersöks specifikt regeringars ansvarsförhållanden, vilka i sin tur påverkar i vilken grad medborgarna kan identifiera de parter som skall bestraffas eller alternativt belönas i nästa valen (Manin 1999, 47). Till exempel, ifall politiken är utfallet av en koalitions agerande bestående av kompromisser och samarbete av flera partier från varierande ideologisk grund, kan det vara svårt för medborgaren att avgöra i valen vem borde sanktioneras eller alternativt belönas, eftersom det åt medborgaren kan kännas oklart att vilken part som ansvarar egentligen för vad i utfallet. Med andra ord då tydligheten i ansvarsförhållanden är låg kan det leda till att ansvarsutkrävningmekanismen blir bristfällig, då eventuellt fel politiska parter bestraffas och belönas. Speciellt konsensusdemokratier med proportionella valsystäm står inför risken att ansvarsförhållanden i regeringar blir mycket otydliga, då regeringsbildandet ofta inkluderar flera partier, som ibland står för olika ideologiska ståndpunkter. Generellt uppvisar majoritetsdemokratier betydligt högre klarhet i ansvarsutkrävning där oftast ett parti är i styret, vilket leder oftast till att det är ytterst klart vem som är ansvarig för den förda politiken. (Sanders 2014)

Syftet med denna avhandling är att studera, hur en låg grad eller alternativt hög grad av tydlighet i ansvarsförhållanden i en koalitionsregering kan påverka medborgarnas grad av demokratiskt understöd. Forskning har visat att i vanliga fall ökar medborgarnas demokratiska understöd då partiet de röstat på är valvinnare i den bemärkelsen att de blir ett regeringsparti i politiken. Med andra ord, antas det att de i politiska minoriteten (inte representerade i

regeringen) har generellt en lägre grad av demokratiskt understöd än de som är i den politiska majoriteten (representerade i regeringen) (Anderson et al. 2005, 30).

Genom analysen är syftet att se ifall den positiva effekten (ökat demokratiskt understöd) av att vara representerad i politiken av ett regeringsparti, påverkas av det att regering karaktäriseras av endera otydliga eller tydliga politiska ansvarsförhållanden. Är det så att då regeringen består av ett större antal av partier med varierande ideologisk grund (otydliga ansvarsförhållanden) kan det leda till att skillnaden i demokratiska understödet mellan de som är representerade och inte representerade är mindre?

Vidare, är syftet att ta med i analysen en faktor på individnivå, nämligen politisk medvetenhet för att se ifall en medborgare med speciellt hög politisk medvetenhet påverkas på ett annorlunda sätt av effekten av att vara representerad, beroende på ifall de politiska ansvarsförhållanden är tydliga eller otydliga. Forskning har visat att politisk medvetenhet har potential i att vara en mycket intressant faktor i hur medborgare upplever politiken. Det har visat sig bland annat att de medborgarna, med högre politisk medvetenhet är mer känsliga för fluktuationer i politiken (Stecker, Tausendpfund 2016) och utvärderar politiken på annorlunda sätt än de med lägre politisk medvetenhet (De Vries, Giger, 2013).

Denna avhandling berör ansvarsförhållandens tydlighet specifikt inom konsensusdemokratier och mer specifikt görs jämförelser inom ett och samma land vid två olika tidpunkter där ena tidpunkten karaktäriseras av otydliga, medan den andra av tydliga ansvarsförhållanden i regeringen. Detta är till skillnad från en rad tidigare forskningsprojekt berörande olika faktorer påverkan gentemot demokratiskt understöd, som ofta inkluderat jämförelser mellan majoritetsdemokratier och konsensusdemokratier, det vill säga mellan olika länder med olika system. Jämförelser mellan konsensus- och majoritetsdemokratier skapar betydligt större variation i resultaten på grund av att systemens natur är så olika och behandlar därmed medborgarna på olika vis. Således är tanken i denna avhandling att forska inom en konsensusdemokrati för att se ifall det demokratiska understödet hos medborgarna påverkas av en varierande grad av ansvarstydlighet då resten av den politiska kontexten är långt den samma med variation i ansvarsförhållandens tydlighet.

Resultaten har implikationer för forskning kring institutionell design berörande bland annat organiseringsätt av demokratiska samhällen och val.

3 Teoretisk referensram

I detta kapitel presenteras avhandlingens teoretiska referensram som fungerar som grunden till analysen. Ramen innefattar följande teman: ansvarsutkrävning i demokratier, demokratiskt understöd, institutionella faktorer påverkan på understödet samt politisk medvetenhet. Avhandlingens frågeställningar och utgångspunkter stöder sig också mot tidigare forskning inom fältet, som presenterats i slutet av kapitlet.

Efter kapitel 3 presenteras en sammanfattning av teorin och tidigare forskningen varpå avhandlingens forskningsfrågor samt hypoteser formuleras. (kap 4.)

3.1 Ansvarsutkrävning i demokratier

Då tydlighet i politiska ansvarsförhållanden står i undersökningens fokus, är folkviljans förverkligande genom ansvarsutkrävning centralt inom demokratiteori. Folkviljans förverkligande är en av representativa demokratins mest centrala värden, vilket innebär att den förda politiken skall återspegla medborgarnas preferenser (Esaiasson 2003, 31). Genom med vilken mekanism representanterna väljs i val och hur de uppmuntras till att agera enligt folkets vilja, ses ofta ur ett perspektiv av ansvarsutkrävning (ansvarsmodellen).

Genom detta perspektiv ses valen som en mekanism med vilken medborgarna kan utkräva ansvar av regeringens agerande under den gångna mandatperioden. Som Kumlin (2003, 85) påpekar, skall detta inte leda en att tro att ansvarsutkrävning handlar om att endast vara bekymrad av det förflutna, utan tvärtom, framtiden är också en viktig dimension. I och med att regeringarna kan förutse att deras agerande kommer att retrospektivt utvärderas vid valen, är de tvungna att driva sådan policy som kommer att bli positivt utvärderat av medborgarna för att de skall ha en möjlighet till att få stanna i regeringen och inte bli uttrötade (Manin et al 1999, 29). Ansvarsutkrävning har därmed ett tydligt framåtblickande perspektiv, som inte kanske med första blicken är så uppenbar.

Ansvarsmodellen jämförs ofta med ”mandatmodellen”, som är något mer framåtblickade jämfört med ansvarsmodellen, då medborgarna ur perspektivet av mandatmodellen fattar beslut

i val på basis av vad partierna sagt att de skall göra (inte vad de gjort), och såvida ger mandat åt ett parti för kommande regeringsperioden (Naurin 2003, 55).

Den mest grundläggande informationen som medborgarna måste känna till för att kunna retrospektivt göra bedömningar är vilket, eller vilka partier som innehaft makten under mandatperioden (Bäck 2003, 66). Utöver det finns det ett flertal institutionella faktorer som kan påverka medborgarnas möjlighet i att de skall kunna utvärdera och utkräva ansvar så effektivt som möjligt. Manin (1999) presenterar sex faktorer som är åtminstone värda att uppmärksamma:

1. Väljare måste tydligt kunna utkräva ansvar av de i maktposition på basis av regeringens prestanda
2. Väljare måste kunna rösta bort partier som är ansvariga för dålig prestanda
3. Det måste finnas incentiv för att politiker skall vilja bli omvalda
4. Det måste finnas en opposition som övervakar regeringen och informerar medborgare
5. Det finns media som informerar medborgare
6. Väljare måste ha institutionella instrument för att belöna och bestraffa för regeringar för det politiska utfallet

I kontexten av denna avhandling finns det en institutionell faktor som är mest central och måste upplyftas, nämligen klarhet i ansvarstydlighet, (Clarity of responsibility) som relaterar till faktor nummer ett (Manin, 1999). Klarhet i ansvarstydlighet syftar till hurdana förutsättningar medborgare har för att de skall kunna utvärdera regeringens prestanda genom att identifiera och utvärdera regeringen som en helhet, men också specifikt enskilda regeringspartiers ageranden under mandatperioden. Under tydliga ansvarsförhållanden har väljare bättre förutsättningar för att utkräva ansvar av regeringen.

Exempelvis ifall regeringen har under gångna mandatperioden drivit igenom en lag som uppfattas vara icke-önskvärd från en medborgares perspektiv, måste medborgaren kunna identifiera vilken, eller vilka regeringspartier drivit lagen, för att genom sin röst i valen kunna vidta åtgärder på basis av den informationen.

Det finns faktorer som påverkar klarhet i ansvarstydlighet, med mångfald som en av de viktigaste faktorerna. Som Manin konstaterar, har det länge varit känt att mångfald i det exekutiva tenderar att leda till att brister (i politiken) döljs och ansvarstagande kringgås (Manin 1999, 47). Eftersom mångfald tenderar att minska på klarhet i ansvarstydlighet, är klarheten generellt betydligt högre i majoritetsdemokratier jämfört med konsensusdemokratier, på grund av att politikens utfall i bästa fall kan i majoritetsstyren hänvisas vara resultatet av ett enda partis styre (Manin et al 1999, 47). Som Manin presenterar med hänvisning till Powell, verkar majoritetssystem leda till regeringar som är till policy längre bort från genomsnittliga väljaren, men som hålls bättre till ansvar för agerande under mandatperioden.

I konsensusdemokratier som oftast leder till koalitionsstyren, finns det däremot två eller flera ansvariga partier i regeringen, vilket leder till större mångfald vilket minskar betydligt på klarheten i regeringars ansvarsförhållanden, då politikens utfall består av ett flertal partiernas kompromisser. Även om koalitionsregeringar uppvisar generellt större otydlighet i ansvarsförhållanden, finns det naturligtvis variation mellan olika koalitioner i hur mångdimensionella ansvarsförhållanden är. Koalitioner kan bland annat variera i storlek, där generellt mindre koalitioner påvisar bättre tydlighet i ansvarsförhållanden. Koalitioner kan också variera i partiernas ideologiska utgångspunkter. Ifall koalitionspartierna har olika ideologiska utgångspunkter kan de exempelvis måsta "kohandla" för att för att få de politiska målen genomdrivna, vilket vidare minskar ansvarstydligheten eftersom det ökar på komplexiteten av politikens ansvarsförhållanden. Utan desto vidare redovisning om till exempel vilket parti som är huvudansvarig för vilken del av den stiftade policyn, kan det finnas dåliga förutsättningar för medborgarna att göra övervägda beslut i valen, speciellt då en bred ideologiskt varierande regeringskoalition styr landet.

Ett exempel på mer tydliga ansvarsförhållanden inom konsensusdemokratier kommer från Sverige, där politiken sedan länge bestått av ideologiskt distinkta block med det borgerliga blocket, vänsterblocket, samt nu på senaste tid sverigedemokraterna, som delvis komplicerat uppsättningen. I blockpolitik kan en medborgare redan vid valen vara relativt säker på att en röst på till exempel Socialdemokraterna går samtidigt åt för att bilda det ideologiskt distinkta vänsterblocket. Ifall ett av blocken inte anses stå för ens åsikter, är det lättare att se ett tydligt politiskt alternativ, vilket är en viktig karaktäriserande faktor i hög klarhet i ansvarsförhållanden. I konsensusdemokratier där partifältet inte bildar block kan det vara att

väljare inte har en aning om hur regeringen kommer att se ut efter val och hurdan politik den kommer att driva.

Ett typexempel på otydliga ansvarsförhållanden kommer från Lipponens regnbågsregeringar, vilka inkluderade partier både från vänstern och från högern. Utöver ideologiska variationen i regeringarna, var regeringarna också mycket breda koalitioner, vilket vidare minskar på klarheten i ansvarsförhållanden. Traditionellt har regnbågsregeringar uppkommit vid dåliga ekonomiska tider, för att bekämpandet av problemen skall kunna ske med en bredare regeringsbas och konsensus. Frånvaron från blockpolitik kan leda till att det blir lättare att bilda regering med flera öppna dörrar, men å andra sidan kan det vara att regeringarna förblir ostabila och har inte bra handlingsförmåga.

3.2 Demokratiskt understöd

Efter en genomgång av ansvarsutkrävning och ansvarsförhållanden presenteras konceptet av demokratiskt understöd, eller politiskt understöd som det ofta kallas i litteraturen. Vad är det egentligen, och vad är det som påverkar det? -har varit centrala frågeställningar i årtionden. Frågan är alltid aktuell, eftersom det knappast finns en tid i demokratins historia då medborgerliga stödet gentemot demokratier varit för högt, utan tvärtom brukar demokratier genomgå legitimitetskriser, inte minst den som pågår nu (von Schoultz 2019, 62). En stor del av forskningen kring demokratiskt understöd refererar till forskning av David Easton, (1965, 1975 i Anderson, Guillory 1997, 70) som redan på 1970-talet konstaterade:

*It has been said about the United States that it is now suffering 'a crisis of regime'.
(Easton 1975)*

Det är tydligt inte ett nytt fenomen att fundera kring demokratiskt understöd och hur man kan mäta det, och vad eventuellt kunde öka det. Som konstaterat refererar mycket av forskningen till Easton, som skapat en distinktion mellan specifikt, och diffust politiskt understöd (Easton 1975, 436).

Det kan sägas att specifikt understöd relaterar i allmänhet till politikens output, och utvärdering av de politiska aktörernas prestanda, medan diffust understöd relaterar till medborgarnas

utvärdering av hurdan regimen upplevs vara till sin ”natur”, (Easton 1975, 437) som Anderson och Guillory uttrycker det ”systemunderstöd” (Anderson, Guillory 1997, 70). Detta betyder att specifikt understöd tenderar att vara i stort fluktuerande i linje med förändringar i politikens output, medan diffust understöd tenderar att stå på starkare grund, där förändringar i understödet sker långsammare under en längre tidsperiod.

Som Norris (2011, 23-24) konstaterar är det viktigt att se på förhållandet mellan specifikt och diffust understöd som en kontinuerlig skala och inte som motpoler. För att illustrera förhållandet mellan de två understöden har Norris skapat en skala med fem steg, där de mest diffusa indikatorerna på understöd inkluderar bland annat känslor kring nationella identiteter som till exempel patriotism, medan de mest specifika indikatorerna inkluderar till exempel utvärdering av enskilda politikernas prestanda (Norris 2011, 24). Med hänvisning till Norris teoretisering kan det konstateras att denna undersökning faller någonstans i mitten av skalan där utvärdering av regimers prestanda står, med en lutning mot det mer diffusa understödet som inkluderar till exempel understöd för regimers principer och grundläggande värden samt ideal.

Ett problem med definitionen av diffust samt specifikt understöd som Anderson och Guillory påpekar är, att det finns knappt några sätt att distinkt kunna mäta specifikt och diffust understöd i praktiken. Generellt har försök på att skapa distinkta indikatorer på understöden misslyckats. Därmed har distinktionen mellan diffust och specifikt understöd förblivit relevant på en konceptuell nivå, (Anderson, Guillory 1997, 70) som kan användas som grunden för det empiriska arbetet. I och med att definitionen är i praktiken så problematisk, är det vanligt att erkänna då det kommer till det empiriska arbetet det finns både evaluerande dimensioner som relaterar till outputen, men också emotionella dimensioner som relaterar till systemets natur, vilka i sin tur i samverkan påverkar människors grad av politiskt understöd. Definitionen diskuteras vidare i operationaliseringen av indikatorn som presenteras i kapitel 6.

3.3 Institutionella förklaringar på demokratiskt understöd

Efter en koncis definition på vad demokratiskt understöd är, kommer vi till frågan om vad det är som påverkar det? Då politiska ansvarsförhållandens inverkan på demokratiskt understöd är

av intresse, handlar det specifikt om institutionella förklaringar till graden demokratiskt understöd. Som en rad forskare påvisat, har institutionerna, och därmed politiska kontexten en betydande roll i hur nöjda medborgarna är med det politiska systemet i ett land.

Sambandet mellan de politiska institutionerna och medborgarnas attityder gentemot demokratin är ett ämne av speciell relevans i debatter kring demokratisk prestanda och institutionell design, eftersom det inkluderar frågan om i vilken grad medborgarnas attityder gentemot demokratin, och samtidigt sannolikheten för uppståndet av protester eller andra oroligheter, påverkas av ett lands politiska institutioner (Anderson 2005, 121).

I demokratiforskningen före millenniumskiftet var attityder gentemot demokratin på individnivå i stort fokus, medan institutionella kontexten hade i stort varit försummad. (Anderson, Guillory 1997, 78). Genom banbrytande forskning av Anderson och Guillory, kom det fram att medborgarnas demokratiska understöd påverkas i hög grad, beroende på ifall de bor i en majoritetsdemokrati eller konsensusdemokrati, eftersom de olika politiska institutionerna, och därmed politiska kontexten i de olika systemen behandlar vinnare, och förlorare i valen på olika sätt. (Anderson, Guillory 1997, 78).

En speciellt framstående forskare som fortsatt i samma spår som Anderson och Guillory är Pippa Norris, som forskat i bland annat institutioners påverkan på politiskt understöd och representation. Norris har funderat kring institutionella förklaringar till politiskt understöd, och definierat noggrannare hur institutionerna påverkar medborgarnas attityder (Norris 1999).

Norris beskriver att institutionella förklaringar på medborgarnas attityder och för politiskt understöd varit i stort försummade tidigare. Norris teoretiserar att en bredare institutionell kontext kan medföra största förklaringskraften på forskningsområdet, jämfört med till exempel effekten av landets ekonomiska situation på understödet (Norris 1999, 218). Norris bygger vidare på idéer av David Easton om att medborgarnas diffusa institutionella understöd relaterar till deras ackumulerade politiska upplevelser.

Norris argumenterar för att mönstret av vinnare och förlorare i det politiska systemet struktureras av konstitutionella arrangemang, som består av statens "kärninstitutioner", samt regler av det politiska spelet, både officiella och inofficiella. "En del av medborgarna vinner, en del förlorar" på grund av dessa arrangemang (Norris 1999, 219). Norris menar att under en

längre tidsperiod kan dessa upplevelser ackumulera, och forma vår generella uppfattning av politiska regimen. Ifall medborgare anser att spelets regler tillåter deras parti att komma till makt, är det större sannolikhet att medborgarna känner att de representativa institutionerna är responsiva, och därmed kan politiska systemet litas på. Ifall däremot medborgarna känner att partiet de röstat på förlorar konstant över flera val, är det större sannolikhet att de känner sig uteslutna ur beslutsfattandet, vilket ökar på missnöjet med det politiska systemet (Norris 1999, 219). Därmed refererar Norris till Weatherford (1992) som har hävdad att metodologiska utmaningen för empiriska forskare är att grunda fynd på individnivå i teorier om styrelseformer på makronivå, (Norris 1999, 219) vilket denna avhandling också ämnar göra genom att fokusera på det institutionella arrangemanget av konsensusdemokratier, och dess inverkan på understödet som bland annat Easton och Norris talar om.

3.4 Politisk medvetenhet

Inom demokratiteorin som berör val, är den centrala idén att medborgarnas sanktionering (i val) baseras på den sittande regeringens policystiftning under gångna mandatperioden (de Vries, Giger 2013, 347). Medborgarna utvärderar retrospektivt regeringens agerande och gör på basis av det beslut i valen. I litteraturen antas att medborgarna agerar rationellt för att maximera deras nytta genom att identifiera de för- och nackdelar som regeringens policy medfört. Förmågan att utkräva ansvar i valet påverkas av olika faktorer. Som redovisats tidigare i avhandlingen, påverkar den institutionella kontexten i en signifikant grad medborgarnas möjligheter att utkräva ansvar i val.

Under de senaste tjugo åren, har också vissa karaktärsdrag på individnivå fått fotfäste inom forskningen som signifikant påverkande faktorer i möjligheten för ansvarsutkrävning. Nya perspektiv har uppkommit bland annat i och med kritik inom forskningsområdet gentemot det, att medborgarna ofta behandlas som en homogen grupp i forskningen. I början av 2000-talet uppkom forskning som indikerar att "ekonomiskt röstande" varierar i hög grad beroende på medborgarens grad av politisk medvetenhet (de Vries, Giger 2013, 348). Hur medborgarnas politiska medvetenhet påverkar deras möjligheter för effektiv ansvarsutkrävning var inte helt entydiga. Vissa hävdar att ansvarsutkrävning baserat på regeringens prestanda är något som berör endast de med låg politisk medvetenhet, eftersom de med hög medvetenhet är mera parti-

trogna, och därför är det mer osannolikt att de byter kandidat i val, för att rösta på basis av regeringens prestanda. Vissa påstår däremot att röstande på basis av regeringens prestanda är kognitivt utmanande, och därmed görs endast av de med hög politisk medvetenhet – endast de med hög politisk medvetenhet är tillräckligt kapabla, för att kunna koppla ihop policy-utfall med regeringens agerande och på basis av det justera sitt agerande i valen (de Vries, Giger 2013, 348). Politisk medvetenhet verkar vara tydligt en faktor av intresse då medborgares demokratiska understöd forskas i, och inkluderas därmed i denna avhandlings frågeställningar som presenteras senare i avhandlingen. (kap. 4)

3.5 Tidigare forskning inom fältet

3.5.1 Institutionell kontext i utkrävning av ansvar

Som presenterats i kapitel 3.3, har Anderson och Guillory (1997) forskat i institutionella kontextens effekt på demokratiskt understöd. Forskarna visar i sin artikel förväntat nog, att demokratiskt understöd påverkas av är man på den vinnande eller förlorande sidan i valen. Det vill säga, de som röstade på det i nuläget maktavande partiet, var signifikant mera nöjda med demokratin, än de som röstade på något annat parti (Anderson, Guillory 1997, 78).

Resultaten visar även att graden av konsensus i demokratin har en effekt på demokratiskt understöd. Det visar sig att, ju högre grad av konsensus i demokratin, desto större sannolikhet är det att de som är på förlorande sidan i valen, är fortfarande relativt nöjda med demokratin. Detta stämmer också i fallet av vinnarna i och med att i demokratier med hög grad av konsensus, är det mindre sannolikt att vinnarna är nöjda med demokratin (Anderson, Guillory 1997, 78). Med andra ord är gapet i nöjdheten med demokratin mellan vinnarna och förlorarna mindre i konsensusdemokratier jämfört med majoritetsdemokratier. Fynden håller också, då olika kontrollvariabler som ekonomisk situation, socioekonomisk status och politiskt intresse kontrolleras för. Forskarna noterar också att förhållandet påverkas av tidsperspektivet. Gapet mellan vinnarna och förlorarna kan öka med tiden ifall förlorarnas partier aldrig uppnår en maktposition (Anderson, Guillory 1997, 79).

En av Andersons och Guillorys huvudpoänger i slutsatserna är att som forskare är det viktigt att ta i beaktande individuella, men också institutionella faktorer, då nöjdhet med demokrati forskas i. Institutionell variation är ett viktigt element, för att förstå medborgarnas möjligheter

i att ge ris och rosor åt makthavande partier över ekonomisk prestation (Anderson, Guillory 1997, 78).

Sanders et al. (2014, 4) har i sin forskning identifierat tre faktorer som påverkar demokratiskt understöd: individuella uppfattningar och karaktäristik, institutionella drag av regimen, samt interaktionen mellan uppfattningarna och institutionerna. Forskarna visar bland annat att 1) medborgarnas utvärdering av regeringens prestanda, 2) hur bra regeringen representerar medborgarna, och 3) hur bra regeringen respekterar frihet och mänskliga rättigheter, korrelerar positivt med graden av demokratiskt understöd (Sanders et al. 2014, 26). En regering som presterar bra, representerar medborgarna i hög grad, och respekterar frihet och mänskliga rättigheter, tenderar att leda till större nöjdhet med demokratin.

Det som är speciellt relevant för denna avhandling gäller varierande effekter av proportionella valsystem jämfört med pluralitetssystem på demokratiskt understöd. Proportionella system tenderar att skapa mindre oproportionalitet i valen, samtidigt som de minsta partierna kan få sina röster hörda. Pluralitetssystem (som ofta leder till majoritetsregeringar) däremot, präglas ofta av stor oproportionalitet i valen, med en stor del av röster som går ”förlorade” på förlorande partier/kandidater. Med första tanken kan det låta som att pluralitetssystem alltid leder till ökande demokratiskt understöd på grund av mindre oproportionalitet, men så är saken inte nödvändigtvis alls.

Även om pluralitetssystem tenderar att lida av minskat demokratiskt understöd på grund av att systemet känns ”orättvist”, observerar Sanders et al. att det kompenseras, och även överskrids av ökningen i graden av nöjdhet med demokratin, som klarheten i ansvarsförhållanden medför, då systemet leder till att ett parti ansvarar för den förda politiken (Sanders et al. 2014, 32). Med andra ord: medborgare tenderar att ogilla orättvisan som associeras med pluralitetssystem, men samtidigt gillar de klarheten i ansvarsförhållanden, eftersom det förstärker deras möjligheter i att identifiera ”skurkarna” som måste bli utslängda ur regeringen i nästa val (Sanders et al. 2014, 29).

Forskarna observerar också att i system där klarheten i ansvarstydligheten är hög (ett eller endast få partier i makt), brukar inte medborgarnas utvärdering av regeringens prestation korrelera med demokratiskt understöd. Detta antas bero på att då det är lätt att identifiera vem som styr, är det lättare vid dålig prestation av regeringen att rösta ut de som är ansvariga, och

därmed överförs inte missnöje med beslutsfattarna till allmänt missnöje mot demokratin och regimen (Sanders et al. 2014, 32).

Proportionella system med låg klarhet i ansvarstydligheten, kan med större sannolikhet leda till att missnöje mot beslutsfattarna blir missnöje mot demokratin och regimen (Sanders et al. 2014, 32). Sanders bekräftar Norris (1999) fynd, som visade att institutionella arrangemang relaterar signifikant till politiskt understöd. Speciellt majoritetssystem, och moderata flerpartisystem, tenderar att generera högre nivåer av institutionellt förtroende jämfört med andra alternativ (Norris 1999, 234).

Blais et al. (2017) förstärker Andersons och Guillorys samt Sanders et als. fynd. Forskarna presenterar en komparativ analys som innefattar nöjdhet med demokratin i fem olika länder strax före, och efter val. Genom att analysera tiden strax före och efter val, har fynden i nöjdheten med demokrati ovanligt stark validitet, eftersom förändringar i nöjdheten med allra högsta sannolikhet beror på valresultaten, och inte några andra omständigheter (Blais et al. 2017, 87). Forskarna visar för det första att individuellt mätt, korrelerar andel av rösterna och andel av platserna i riksdagen samt i regeringen positivt med nöjdheten med demokratin hos de medborgare som röstat på partiet.

Forskningen visar också att valresultaten påverkar nöjdheten med demokratin på ett betydligt mera komplext sätt än så. Analysen visar att väljare är partiska i hur de reagerar på sambandet mellan partiets erhållna andel av röster och andel av platser i riksdagen.

Ifall två partier som ingår i en regering får samma röstandel, men det ena partiet får flera platser i riksdagen än det andra (oproportionalitet), ökar nöjdheten med demokratin betydligt mera hos de som röstat på det partiet som fått en större andel av platser i riksdagen, jämfört med de som röstat på ett parti som fått en mindre andel av platser, även om båda partier i detta fall blivit regeringspartier (Blais et al. 2017, 93). Kortfattat kan det sägas att väljarnas reaktion på skevheter i representationen beror på är deras parti gynnat eller missgynnat i valen. Enligt Blais et al. hjälper detta oss att förstå varför proportionella system, som oftast leder till koalitionsstyren, inte påvisar högre grad av nöjdhet med demokratin jämfört med majoritetsstyren. Även om det finns oftast flera vinnare i proportionella system, jämfört med majoritetssystem, verkar det som att anhängarna av små partier i koalitioner inte är speciellt nöjda. (Blais et al. 2017, 87)

3.5.2 Politisk medvetenhet

Som redovisats, påverkar den institutionella kontexten i hurdana möjligheter medborgarna har att utkräva ansvar av beslutsfattarna baserat på regeringens prestanda. Ett problem inom forskningen av medborgarnas ansvarsutkrävning har varit att medborgarna betraktas som en homogen grupp (de Vries, Giger 2013, 346). Forskning i den amerikanska kontexten har visat att politisk medvetenhet påverkar i signifikant grad medborgarnas politiska attityder och beteende – varför skulle inte politisk medvetenhet då påverka medborgarnas förmåga att utkräva ansvar av beslutsfattarna? De Vries och Giger visar i sin forskning att även om medborgarna tenderar att utkräva ansvar av regeringars på basis av den gångna mandatperioden, kan medborgarnas förmåga att göra det påverkas i signifikant grad av graden av politisk medvetenhet. Endast de med hög politisk medvetenhet verkar vara kapabla i att effektivt kunna använda val som ett verktyg för ansvarsutkrävning (de Vries, Giger 2013, 357). De med låg politisk medvetenhet tenderar att inte kunna (eller vilja) få tag på den informationen som krävs för att endera belöna eller bestraffa den sittande regeringen. Bilden av jämlika val förändras i signifikant grad ifall endast de med hög politisk medvetenhet kan effektivt använda sig av ansvarsutkrävningssystemer. Vad kommer till sambandet mellan politisk medvetenhet och demokratiskt understöd, visar forskning att de medborgarna med större politisk medvetenhet, tenderar att uppvisa ett större demokratiskt understöd än de med mindre politisk medvetenhet (Stecker, Tausendpfund 2016, 502).

4 Forskningsfrågor och hypotesformulering

Avhandlingens första forskningsfråga relaterar till effekten av att vara representerad av ett regeringsparti som diskuterades i avhandlingens teoretiska referensram. Frågan lyder:

F1: Finns det en skillnad i demokratiskt understöd bland de som är representerade i politiken av ett regeringsparti och de som inte är det?

Som presenterat i kapitel 3, kan det konstateras att medborgarnas grad av demokratiskt understöd påverkas av att de är representerade i politiken av ett regeringsparti eller inte. I denna avhandling används definitionen på ”att vara representerad” som i en rad tidigare studier, där uttrycket indikerar att en medborgare röstat på ett parti som är valvinnare genom att det blivit ett regeringsparti och därmed ansvarar för den förda politiken. Som bland annat Anderson (2005, 34) påpekar, är inte definitionen uttömmande i att vissa partier kan anses vara vinnare även om de inte kommit till regeringen, till exempel på grund av att partierna uppnått mandat i valen för första gången.

De medborgare som röstat på ett regeringsparti och därmed anses vara representerade av den förda politiken, påvisar generellt betydligt högre demokratiskt understöd jämfört med de som inte gjort det. (bl.a. Sanders et al. 2014, Anderson 2005) I linje med fynden ställs avhandlingens första hypotes:

H1. De som är representerade i politiken av ett regeringsparti är mer nöjda med demokratin än de som inte är representerade.

I proportionella vals-system, med koalitionsstyren är resultaten kring effekten av att vara representerad av regeringen och demokratiskt understöd inte helt entydiga, där vals-systemet med speciellt breda koalitioner kan leda till oförutsägbara konsekvenser i hur medborgarna utvärderar det demokratiska beslutsfattandet. Detta antas bero delvis på att regeringars ansvarsförhållanden är generellt otydliga i breda koalitioner. Avhandlingens andra forskningsfråga lyder därför:

F2: Hur påverkas skillnaden i demokratiskt understöd mellan de två grupperna (representerad/inte representerad av en regering) beroende på regeringens grad av ansvarstydlighet?

Breda koalitioner effekt på medborgarnas utvärdering av det demokratiska beslutsfattandet kan synas i att de som röstat på ett förlorande parti i valen är med högre sannolikhet ännu relativt nöjda med demokratin, medan de som röstat på ett vinnande parti är fortfarande relativt missnöjda (Anderson, Guillory 1997, 78). Med andra ord tenderar proportionella system med breda koalitioner att leda till att skillnaderna mellan de två grupperna (representerad/inte representerad) inte är speciellt stora. Proportionella valsysteem med breda koalitioner leder ofta till låg ansvarstydlighet i regeringar vilket kan med större sannolikhet leda till att missnöje gentemot beslutsfattarna överförs till att bli missnöje mot hela demokratin och regimen. (Sanders et al. 2014)

Speciellt majoritetssystem och moderata flerpartisystem tenderar att generera högre nivåer av institutionellt förtroende jämfört med andra alternativ. (Norris 1999) Även om det finns oftast flera vinnare i proportionella system, jämfört med majoritetssystem, verkar det som att anhängarna för små partier i koalitioner inte är speciellt nöjda, (Blais et al. 2017) vilket antas också ha en dämpande effekt på effekten av att vara representerad på demokratiskt understöd. Breda koalitioner kan tänkas stå ut för utmaningar i att kunna driva sådan politik som tillfredsställer väljarna, till exempel då de med större sannolikhet måste ”kohandla” och därmed måste göra politiska beslut som inte är optimala och som inte är i väljarnas intresse.

Majoritetsregeringar, samt regeringar med snäva koalitioner, kan tänkas skapa mer nöjda väljare, eftersom politiken är i bättre linje med de väljarnas preferenser som röstat på regeringspartierna. (Warwick 2015 i Stecker, Tausendpfund 2016, 495). I dessa tankebanor formuleras avhandlingens andra hypotes:

H2. Effekten av att vara representerad av ett regeringsparti eller inte, på graden av demokratiskt understöd, är starkare under tydliga ansvarsförhållanden än under otydliga ansvarsförhållanden

Avhandlingens tredje forskningsfråga relaterar till det som teoretiserats kring politisk medvetenhet. De finns anledning att tro att det finns skillnader i medborgares förmågor i att kunna utkräva ansvar i valen, med variation beroende på grad av politisk medvetenhet (De Vries, Giger 2013, 357). Frågan lyder:

F3: På vilket sätt påverkar regeringars varierande grad av ansvarstydlighet medborgarnas demokratiska understöd, beroende på om de har hög respektive låg politisk medvetenhet?

Tidigare fynd visar att de medborgare med större politisk medvetenhet verkar både vara mera känsliga för fluktuationer i politiken, samtidigt som de är mera kapabla i att utvärdera politiken ur olika perspektiv. Som bland annat Stecker och Tausendpfund (2016) presenterade, tenderar de med större politisk medvetenhet uppvisa högre demokratiskt understöd jämfört med de som har låg medvetenhet.

Då det kommer till variation mellan de med hög respektive låg politisk medvetenhet beroende på tydliga och otydliga ansvarsförhållanden, det vill säga då en potentiell modererande effekt av politisk medvetenhet skall studeras, finns det inte direkta indikationer i tidigare forskning. I banorna av Steckers och Tausendpfunds (2016), samt De Vries och Gigers (2013) forskning kan det resoneras att effekten av politisk medvetenhet förstärks ytterligare i fallet av tydliga ansvarsförhållanden i politiken hos de med hög politisk medvetenhet. Detta kan tänkas hända bland annat eftersom en snävare koalition med tydliga ansvarsförhållanden kan tänkas leda till en mer likriktad politik (jämfört med breda koalitioner), som tillfredsställer speciellt de mest politiskt medvetna väljarna som kan mest effektivt identifiera sin position i politiken och eventuellt få en bredare skara av sina politiska preferenser tillfredsställda.

I otydliga ansvarsförhållanden kan det tänkas att faktorer som bred regeringsbas och ideologisk variation, vilket antas leda till en mer diffus politisk linje och fler politiska konflikter skapar en dämpad modererande effekt av politisk medvetenhet, eftersom politiken inte nödvändigtvis på samma vis tillfredsställer de mer nyanserade politiska preferenserna som en med hög politisk medvetenhet med större sannolikhet har. Som Stecker och Tausendpfund (2016, 506) också påvisade, tenderar de med högre politisk medvetenhet att vara mer känsliga för inkongruenser i politiken. Teoretiseringen kring politisk medvetenhet leder till avhandlingens tre avslutande hypoteser:

H3a. De med hög politisk medvetenhet uppvisar högre demokratiskt understöd än de som har låg politisk medvetenhet

H3b. Effekten av att vara representerad eller inte, är starkare bland väljare med hög politisk medvetenhet jämfört med väljare med låg politisk medvetenhet

H3c. Den modererande effekten av politisk medvetenhet är starkare under regeringar med tydliga ansvarsförhållanden än regeringar med otydliga ansvarsförhållanden.

5 Metod och Material

I detta kapitel beskrivs avhandlingens metod inklusive forskningsfilosofisk ansats med diskussion kring ontologi och epistemologi. Efter metoden följer beskrivning av det använda materialet. Kapitlet avslutas med en kort beskrivning av hur materialet används för skapandet av analysens upplägg.

5.1 Forskningsfilosofisk ansats

5.1.1 Ontologi

Ontologi är något som påverkar varje forskares position och förhållningssätt till forskning. Likt mycket inom forskning, är ontologi ett något omtvistat koncept, där till exempel forskare inom hermeneutik hävdar att det överhuvudtaget inte finns något som ontologi, åtminstone åtskilt från epistemologin (Marsh et al. 2018, 180). Med ontologi menas ofta läran om det varande, och innehåller de grundläggande frågeställningarna: vad är naturen av verkligheten, och vad kan man veta om den verkligheten? (Marsh et al. 2018, 177) Ontologi uppdelas i två syner på verkligheten, där objektivism ser världen som något objektivt, som existerar utanför vårt tänkande, samt relativism som ser världen som en social konstruktion, som vi människor konstruerar konstant (Marsh et al. 2018, 177).

I denna avhandling finns i grunden antagandet att det finns något som ”nöjdhet med demokrati” och ”koalitionstyp” som går att mäta och analysera på ett objektivt sätt genom att det antas att ur en potentiell effekt som fås av till exempel en regressionsanalys, finns det möjlighet till att dra slutsatser, och även göra generaliseringar då det görs i en kontext med teoretiska ramverket. Med andra ord är den ontologiska positionen i avhandlingen objektivistisk. En relativist skulle hävda att det inte finns någon objektiv verklighet utanför oss utan de är lokalt bundna, specifika och skapas aktivt. Skapandet av verkligheten görs av individen, men påverkas konstant av sociala, politiska och kulturella faktorer. Det är upp till individen att avgöra vad som är rationellt, och därmed finns det ingen objektiv eller värderingsfri forskning (Marsh et al. 2018, 184). Eftersom inte sociala konstruktioner går att mäta objektivt, ägnar sig relativister till kvalitativa metoder.

5.1.2 Epistemologi

Ontologin reflekterar över verklighetens natur, medan epistemologin frågar sig: vad kan vi veta om världen? Kunskapslära som det brukar kallas ställer den grundläggande frågan: Vad kan vi veta om verkligheten? Och mera specifikt, går det att identifiera verkliga eller objektiva relationer mellan sociala fenomen? (Marsh et al. 2018, 178) Det är uppenbart att ontologin och epistemologin har ett samband, och behandlas därför oftast i samband med varandra. Till sin grund handlar epistemologin om hur man kan tolka ontologin. Sambandet mellan ontologin och epistemologin är dock inte ett koncept av koncensus, likt mycket inom forskning, och därför är det viktigt att anta ett konsekvent förhållningssätt till förhållandet, samtidigt som man erkänner att ämnet är omtvistat (Marsh et al. 2018, 179).

Epistemologin brukar dela upp ontologin i tre huvudgrenar. Objektivismen delas i positivism och realism, medan relativismen blir en gren, hermeneutik (interpretivism/tolkningslära). Det är viktigt att komma ihåg att kategoriseringarna är mycket breda, och gränserna är inte alltid tydliga.

Positivism är den först uppkomna grenen inom samhällsvetenskaper, och grundar sig i tankevägar från naturvetenskaper. Lik naturvetare ägnade sig positivisterna åt att urskilja samband, kausaliteter och generaliseringar likt forskare inom naturvetenskaperna (Marsh et al. 2018, 184). Tanken är att samhällsvetenskaplig forskning kan göras på samma sätt som naturvetenskaplig sådan. Positivismen associeras ofta starkt med behaviorism och rational choice, där kausaliteter mellan sociala fenomen står i fokus.

Kritisk realism delar den ontologiska positionen med positivism, men har en annorlunda syn på epistemologin inom forskning. Kritiska realister accepterar ontologiska idén om att det finns en objektiv värld där ute. Till skillnad från positivisterna tänker realister att inte alla sociala fenomen och dess relationer går att observera direkt. De underliggande strukturerna som inte går att observera kan leda till en falsk bild av de sociala strukturerna som studeras (Marsh et al. 2018, 193). En modern realist försöker ta i beaktande hermeneutikens kritik samtidigt som hen strävar till att visa kausaliteten inom den sociala verkligheten i sin forskning (Marsh et al. 2018, 194). Många hävdar att detta är en omöjlig uppgift i och med de motstridiga ontologiska och epistemologiska positionerna.

Kvantitativ statistisk analys har traditionellt förknippats med den positivistiska epistemologin i forskning, och denna avhandling är inte ett undantag. Den epistemologiska positionen är positivistisk. Likt moderna positivistisk forskning, är teorins betydelse stor i avhandlingen, vilket, till skillnad från tidiga 50–70 talets behaviorister betyder att teorin inte är oberoende av observationer (Sanders 2018, 26-29).

Hermeneutik, det vill säga läran om förståelse, ägnar sig åt tolkning och skulle inte ge överhuvudtaget ge sig in på frågor som ämnar mäta graden av nöjdhet med demokrati. I stället skulle en forskare inom hermeneutik till exempel kunna ägna sig åt att se hur människor tolkar demokratiska processer.

5.2 Metod

I denna avhandling används en kvantitativ metod, vilket är vanligt då man forskar i något som rör val och valsystem, röstningsbeteende samt politiska attityder. Kvantitativa metoder fungerar väl då man vill få fram svar och mönster ur en stor mängd data. Genom kvantitativ forskning kan man få svar på till exempel hurdana människor som röstar på ett visst parti eller vilka politiska substansfrågor frågor anses vara mest betydande i ett samhälle. Med hjälp av kvantitativa metoder är det också möjligt att göra jämförelser mellan olika populationer, till exempel för att jämföra graden av stöd för regimen i olika länder. Genom att använda sig av ett stort antal fall ämnar forskare att göra generaliseringar av den empiriska världen med tillräcklig säkerhet (John 2010, 269), vilket utan tvekan är den kvantitativa metodens starka sida. Genom att testa sin teori på ett urval ur en population, till exempel ett lands befolkning, finns det förutsättningar för att kunna generalisera utöver urvalet till hela populationens nivå.

Kvantitativa metoden har naturligtvis sina utmaningar som måste tas i beaktande. Då man gör kvantitativ forskning är det viktigt att inte vara blind för alla komplexa sociala förhållanden, och det är bra att vara medveten om förhållandet mellan forskaren och de observerade – att forskaren kan med sina val eller med sitt beteende påverka den observerade (John 2010, 269). Genom att stödja sig på tidigare forskning och teori, samt att ta i beaktande datamaterialets insamlingsmetoder och de observerades sociala kontext är det möjligt att uppnå högre validitet i en undersökning och dess data, vilket är ofta en grundpelare i väl utförd kvantitativ forskning. Att uppvisa hög reliabilitet i sina mätningar är också en viktig aspekt i det hela, det vill säga

att mätningarna är tillförlitliga och uppvisar samma resultat vid upprepade mätningar. Bra forskare som använder sig av den kvantitativa metoden använder ofta mycket energi på att reflektera kring sitt datamaterial och dess begränsningar (John 2010, 270). Även om man skulle vara medveten om alla tillvägagångssätt och krav för att utföra kvantitativ forskning av hög kvalitet, är det viktigt att kunna medge, att en del sociala fenomen kan vara för komplexa för att en kvantitativ metod skulle kunna fånga upp de utan att resultaten blir meningslösa eller partiska (John 2010, 269).

Mer specifikt används i denna avhandling ett statistiskt verktyg med namnet ”IBM SPSS Statistics, version 26”. Avhandlingens analyskapitel inleds med presentation av enkel deskriptiv statistik från båda analysfallen, vilket fungerar väl i att presentera och överskådliga materialet bland annat i form av korstabeller. Ifall en forskare använder deskriptiv statistik på rätt sätt, kan det erbjuda ett okomplicerat men ändå noggrant sätt i att beskriva fynd, utforska samband och sammanfatta resultat. (Denscombe 2016, 349).

Därpå följer presentation av linjära regressionsanalyser av båda analysfallen, dvs. de två regeringsperioderna. Avsikten med regressionsanalys är att visa effekten av en eller flera oberoende variabler på en beroende variabel. I analysen används specifikt multivariat regressionsanalys eftersom det i analysen inkluderas även kontrollvariabler som misstänks kunna påverka det egentliga sambandet som undersöks, det vill säga effekten av att vara representerad av ett regeringsparti på demokratiskt understöd. Variablerna och deras kodning presenteras senare i avhandlingen i kapitlet som berör operationaliseringar. (Kap. 6)

Regressionsanalyserna görs med hjälp av ”process macro” som är ett tillägg för programmet SPSS kodat av Andrew F. Hayes. Med hjälp av process macro går det lätt att skapa modererande och medierande analyser utan mycket manuellt arbete. Till exempel kan man med hjälp av macrot lätt standardisera den oberoende och modererande så att de inte korrelerar med interaktionstermen.

Då man använder sig av den kvantitativa metoden till exempel för att utföra regressionsanalyser, är det som konstaterat viktigt att reflektera kring ens data. Då man jobbar med surveymaterial för att utreda till exempel röstningsbeteende eller politiska attityder betyder det att man måste se till att något i själva insamlingen av surveymaterialet, till exempel genom de ställda frågorna, inte innebär märkvärdiga hinder för forskningen. Som exempel kan det vara att standardiserade frågor i storskaliga surveyundersökningar uppfattas på olika sätt beroende på kulturell kontext, eller att frågor kan på något sett leda respondenternas svar (John

2010, 269). Avgränsningar och olika överväganden i valet av materialet kan också medföra utmaningar för forskningen – till exempel vilka surveyomgångar skall användas i forskningen och varför? Då man jobbar med surveyundersökningar är det också viktigt att ta i beaktande teorin och implikationerna av den i stället för att endast fokusera på beskrivning av datamaterialet (Denscombe 2016, 59). Analysens upplägg och operationaliseringarna presenteras i större noggrannhet i kapitel 5.4 respektive 6.

5.3 Material

Som material används European social survey (ESS). ESS är ett samhällsvetenskapligt projekt för att kartlägga mönster och förändring i attityder, övertygelser samt beteende inom olika populationer i Europa. ESS startades år 2002 för att råda bot på ett dåligt utbud av landöverskridande surveyundersökningar av européers attityder. Surveyomgångar har genomförts vartannat år och omfattar 30 europeiska länder. Undersökningen innehåller ett brett spektrum av frågor som berör bland annat politiskt beteende, attityder och socio-ekonomiska faktorer. Materialet är fritt tillgängligt för vem som helst att ladda ner på undersökningens webbsida¹. Datamaterialet från ESS är allmänt högt uppskattat och används i ett flertal framstående undersökningar. I Finland är Statistikcentralen den ansvarige institutionen för insamlingen av datamaterialet som har samlats genom besöksintervjuer.

För att studera koalitionstypens effekt på demokratiskt understöd används ESS omgång 2012 och 2016. Argumenten för valen av årtalen presenteras i operationaliseringarna. I datamaterialet för 2012 var svarsfrekvensen 67,3 procent med 2197 godkända intervjuer. För år 2016 var svarsfrekvensen 57,7 procent med 1925 godkända intervjuer. I båda omgångar var målet för svarsfrekvensen 70 procent. Urvalet har gjorts slumpmässigt och är representativt för Finlands befolkning som fyllt 15. De som bott under hela fältarbetets gång utomlands eller på en anstalt som till exempel ett ålderdomshem har inte intervjuats. I materialet används vikten ”post-stratification weight”. Vikten i fråga används för att kompensera för skevheter som kan uppstå på grund av inklusionssannolikheter, fel i stickprovet, eller andra skevheter som kan leda till att respondenter med viss karaktäristik är över- eller underrepresenterade i stickprovet.

¹ <https://www.europeansocialsurvey.org/>

Styrkan med ett färdigt datamaterial som ESS som upprepas med jämna mellanrum i ett antal länder är att det skapar förutsättningar för att man som forskare skall kunna göra jämförelser. Frågorna är standardiserade, det vill säga att de ställs alltid med samma formulering och de inkluderas ofta i ett flertal surveyundersökningar, vilket utökar mångsidigheten av materialet och ger ett flertal användningsmöjligheter åt det. Materialet innehåller också ett relativt stort antal respondenter vilket är bra för att öka träffsäkerheten i mätningarna. För forskaren är det också kostnads- samt tidseffektivt att använda materialet, i jämförelse med att man skulle samla sitt eget material.

En nackdel med färdigt surveymaterial är att de standardiserade frågorna som ställs varje omgång inte nödvändigtvis är helt optimala för att besvara forskningsfrågan som man ställer. Ibland måste forskare nöja sig med att någon indikator mäter ett fenomen endast i en nöjaktig grad. Ett perfekt datamaterial existerar inte (John 2010, 270). I detta fall är inte de ställda frågorna heller nödvändigtvis optimala. Detta sagt kommer jag att använda mig av samma frågor och indikatorer som används i flera framstående undersökningar för att fånga upp liknande fenomen, och därmed kan materialets frågor och indikatorer anses fungera tillfredställande. Det är också vanligt att forskare använder sig av datamaterial som är lättast tillgängligt, och inte nödvändigt det bästa. Till försvar av denna avhandling kan sägas att materialet visserligen är lätt tillgängligt, men fungerar också väl då ett stort antal enheter analyseras med hjälp av statistiska metoder. Avhandlingens material är brett, vilket nästan oundvikligen leder till det inte kan ge så mycket detaljer och djup i det undersökta ämnet (Denscombe 2016, 59).

5.4 Analysens upplägg

För att kunna se ifall koalitionstyp, det vill säga varierande grad av tydlighet i ansvarsförhållanden i regeringar påverkar i medborgarnas demokratiska understöd utförs två analyser. Den ena analysen görs vid en tidpunkt där regeringen är en koalition som karaktäriseras av otydliga ansvarsförhållanden medan den andra analysen görs vid en tidpunkt där en regering som karaktäriseras av tydliga ansvarsförhållanden är i maktposition. Genom att göra två analyser vid olika tidpunkter är avsikten att kunna göra jämförelser och påvisa skillnader mellan de två koalitionstyperna och kunna svara på frågan: spelar tydlighet i ansvarsförhållanden en skillnad?

Genom att göra en regressionsanalys vid båda tillfällena, där effekten av att vara representerad av ett parti i regeringen är variabeln X, och demokratiskt understöd är variabel Y, fås fram en effekt i båda analyserna som sedan kan jämföras. Var effekten av att vara representerad signifikant starkare då ansvarsförhållandena var tydliga, eller inte? I analysen inkluderas också modererande variabeln “politisk medvetenhet”, M, för att se ifall det spelar en roll för sambandet. Operationaliseringen av de nämnda forskningsobjekten och variablerna presenteras i nästa kapitel. (kap. 6)

6 Operationaliseringar

I detta kapitel diskuteras avhandlingens relevanta operationaliseringar inklusive analysfallen, och variablerna vad rör ansvarsförhållanden i politiken, demokratiskt understöd, att vara representerad eller inte, politisk medvetenhet samt kontrollvariabler.

6.1 Ansvarsförhållanden i politiken

Hur operationaliseras då två olika analysfall där det ena representerar otydliga och det andra tydliga ansvarsförhållanden i regeringskoalitioner? Som presenterats tidigare används i analysen material från ESS omgång 2012 samt 2016, vilket möjliggör operationaliseringen av varierande grad av ansvarsförhållanden vid två olika tidpunkter på grund av att vid materialets samlingspunkter var till ansvarstydlighet två mycket olika regeringskoalitioner vid makten.

Första analysen görs på regeringen Katainen (2011-2014) där datamaterialet består av ESS omgång 2012 och den andra på regering Sipilä (2015-2019) där datamaterialet är från ESS omgång 2016. Jyrki Katainen ledde en koalition bestående av sex partier från vänstern till högern (Samlingspartiet, Finlands socialdemokratiska parti, Gröna förbundet, Svenska folkpartiet i Finland, Kristdemokraterna i Finland och Vänsterförbundet) och representerar i analysen en koalition med otydliga ansvarsförhållanden, medan Juha Sipilä ledde en regering bestående av endast tre partier (Sannfinländarna, Centern, och Samlingspartiet) vilket i analysen representerar en koalition med tydliga ansvarsförhållanden.

Regeringarna skilde sig åt både på koalitionernas bredd, men också på ideologiska uppsättningen där Katainens regering var en tydlig ideologisk mix, medan Sipiläs regering mer distinkt ideologiskt högerdriven. Genom att presentera deskriptiv statistik samt göra en regressionsanalys med datamaterialet vid båda analyspunkterna, är avsikten att fånga upp ifall tydligheten i ansvarsförhållandet spelade någon roll alls i medborgarnas grad av demokratiskt understöd. Analysen visualiseras i figur 1.

Figur 1. Visualisering av analysens upplägg

För analysens ändamål är materialet och analysfallen relativt optimala för att jämförbarheten och validiteten i studien skall kunna vara så hög som möjligt. En förstärkande faktor i analysfallen och materialet är att insamlingen av ESS-materialet skett i båda fallen ungefär efter lika lång tid efter regeringsarbetets inledande. Fältarbetet i båda surveyomgångar inleddes i september, dryga ett år efter att regeringarna trädde i kraft i båda fallen, och pågick till slutet av januari. På grund av att datamaterialet är insamlat ungefär vid samma tidpunkt från inledandet av regeringsarbetet vid båda omgångar, förstärks jämförbarheten med analysfallen.

En vidare faktor som förstärker validiteten av mätningarna i analysen är att ESS-materialet inte är insamlat genast efter valen. Detta leder till att man kan anta att analysens resultat inte återspeglar direkt valresultat, utan innehåller en effekt av den egentliga förda politiken. Detta är ändamålsenligt då avsikten är att forska i effekten av att vara representerad av ett regeringsparti eller inte, och inte effekten av valvinnande eller -förlorande som till exempel Blais et al. (2017) forskade i. Det som också tacksamt nog undviks väl vid ESS-materialets insamlingspunkt är Sannfinländarnas splittring på sommaren 2017, vilket skulle ha orsakat problem i validiteten av forskningen, eftersom Sannfinländarna var ett regeringsparti som splittrades och där det nya partiet "Blå framtid" kvarstod i regeringen Sipilä vilket orsakade betydande turbulens i politiken.

För övrigt finns det naturligtvis skillnader i den förda politiken mellan de två analysfallen som kan påverka till exempel medeltalet av grad av demokratiskt understöd på ett generellt plan. Sipiläs regering var känd för att vidta drastiska nedskärningar och skapa aktiveringsmodellen vilket skapade stort missnöje bland många i Finland. Katainens regering däremot stod inför problem genast i inledningen med långa regeringsförhandlingar. Under mandatperioden kritiserades regeringen bland annat av att inte få viktiga politiska åtgärder drivna. (STT-IS,

2015) Den politiska kontexten är bra att komma ihåg i analysen och då slutresultaten diskuteras, men skillnader i kontexten utgör inte betydande hinder för analysens validitet då en oberoende variabels effekt på en beroende variabel mäts.

6.2 Demokratiskt understöd

För att mäta en eller flera oberoende faktorerers effekt på graden av medborgarnas demokratiska understöd används avhandlingen en mycket ofta använd surveyfråga som lyder: ”Hur nöjd är du med hur demokratin fungerar i (land)?”. Frågan har använts i en rad olika studier för att mäta medborgarnas grad av demokratiskt understöd eller känsla av legitimitet, trohet, eller nöjdhet gentemot det demokratiska systemet eller regimen i ett land. (se Stecker, Tausendpfund 2016, Sanders 2014) Med frågan mäts oftast en indikator som kallas ”nöjdhet med demokrati” (Satisfaction with democracy). I denna avhandling används indikatorn för att operationalisera den beroende Y-variabeln, det vill säga graden av demokratiskt understöd.

Trots att ”nöjdhet med demokrati” är en indikator som används aktivt, har den vissa svagheter. Det kan hävdas att det är ofta långt ifrån klart, vad indikatorn egentligen innebär (Linde, Ekman 2003, 405). Som Linde och Ekman beskriver, behöver forskare relevanta mått på demokratiskt understöd, och i flesta fall måste man utnyttja resultat från storskaliga surveyundersökningar (Linde, Ekman 2003, 391). Linde och Ekman visar att indikatorn ”nöjdhet med hur demokratin fungerar”, inte är en indikator på stöd för de demokratiska principerna, utan snarare en indikator på hur bra regimen upplevs fungera i praktiken (Linde, Ekman 2003, 405). Utöver detta, konstateras att indikatorn är mycket känslig för effekten av ideologisk ståndpunkt. Linde och Ekman konkluderar ändå med att konstatera att indikatorn ändå kan ge meningsfulla insikter, speciellt i och med att indikatorn har mätts i tiotals år. En lång tidsram ger bättre möjligheter i att mäta demokratiskt understöd, eftersom speciellt diffust understöd som Easton resonerade kring, inte uppenbarar sig över natt. En lång tidsserie låter oss utvärdera åtminstone vissa aspekter av graden av demokratisk legitimitet, även om det baserar sig på index av regimen prestation (Linde, Ekman 2003, 405).

I denna avhandling ses indikatorn nöjdhet med demokratin som ett instrument för mätning av demokratiskt understöd, genom att den ses som en relativt allmän indikator som inkluderar både emotionella, och känslomässiga faktorer gentemot regimen, men också rationella och

evaluerande sådana, gentemot politikens output (Anderson, Guillory 1997, 70). Som påvisar, med hänvisning till bland annat Clarke och Kronberg (1992) samt Fuchs (1993), är nöjdhet med demokrati tydligen en indikator på systemunderstöd och ett instrument för att mäta allmän legitimitetskänsla gentemot det politiska systemet, och inte ett mått på makthavande regeringens prestation.

För att mäta den beroende variabeln nöjdhet med demokrati används frågan i ESS-materialet som lyder: ”Hur nöjd är du med hur demokratin fungerar i Finland?”. Respondenterna har fått svara på frågan på en skala från 0 (extremt missnöjd) till 10 (extremt nöjd). Utöver det har de kunnat svara ”Vill inte säga” eller ”Kan inte säga”. Eftersom frågan mäts på en intervallskala från 0 till 10 i båda dataomgångar, innehåller den 11 svarsalternativ. I och med ett stort antal svarsalternativ blir analysen mindre överskådlig ifall den beroende variabeln skulle presenteras med 11 svarsalternativ. På grund av detta är det befogat att kombinera flera svarsalternativ för att bilda några breda och mer överskådliga kategorier på nominalskala.

Materialet kodas i båda ESS omgångar i 3 olika kategorier: låg, mellan och hög (nöjdhet med demokratin). I och med att intervallet är 11, blir inte kategorierna lika breda. Kategorin ”låg” är kodad som värdet 0 till 3, ”mellan” som 4 till 6 och ”hög” som 7 till 10. Extrema värdena det vill säga ”låg” och ”hög” är fyra värden breda, vilket fungerar väl för att fånga upp både de som har en extremt stark åsikt i frågan och de med en måttligare sådan. I resultaten tas i beaktande att ”mellan”-kategorin är snävare. De som valt att svara värdet mellan 4 och 6 anses vara relativt neutrala i frågan, och ges inte allt för mycket uppmärksamhet jämfört med de som ligger närmare någondera motpolen. I regressionsanalysen används inte den omkodade variabeln, eftersom linjär regressionsanalys kräver att den beroende variabeln är på intervallskala.

6.3 Att vara representerad, eller inte

För att studera effekten av att vara representerad på demokratiskt understöd, måste den oberoende X-variabeln, det vill säga effekten av att vara representerad operationaliseras. Vad innebär då det att man är representerad eller inte? Som konstaterats tidigare brukar känslan av att vara representerad i politiken, leda till högre demokratiskt understöd. (bl.a. Sander et al. 2014) Att vara representerad kan operationaliseras på olika sätt. Till exempel kan man göra det på individuell policynivå för att se ifall medborgarna känner sig representerade i någon enskild

policydimension, eller genom att kombinera olika frågor i surveyundersökningar, som mäter till exempel partitillhörighet och känsla av att vara representerad som Sanders (2014) gjort.

I denna avhandling tas en position som är mycket enklare än så, som även Anderson et al. (2005) använt sig av, det vill säga att de som röstat på ett regeringsparti ses som vinnare i valen och därmed som representerade i regeringen, och de som röstat på ett förlorande parti det vill säga ett oppositionsparti är inte representerade i regeringen och därmed i politiken.

Ett val man måste göra i operationaliseringen av "att vara representerad" finns i då man väljer att skall man använda sig av en surveyfråga som frågar respondenten vilket parti de röstat på i förra valen, eller vad de kommer att rösta på i kommande valen. (Anderson et al. 2005, 34). Det har visat sig att då man mäter vad människor röstat på i förra valen, kan det uppstå vissa skevheter, då en del personer tenderar att favorisera vinnande partier, det vill säga en del av respondenterna väljer ett parti som vunnit, och inte det som de i verkligheten röstat på. Bakom fenomenet antas finnas vissa psykologiska orsaker (Anderson et al. 2005, 35). Trots allt verkar det vara ett bättre tillvägagångssätt att basera forskningen på vad människor säger att de röstat på i förra valet jämfört med vad de ämnar rösta på, eftersom det ändå innehåller i majoriteten av fallen en komponent av en verklig handling, som inte realiseras, då man mäter röstande baserat på avsikter (Anderson et al. 2005, 35). Andelen respondenter som anger ett felaktigt parti, då det frågas efter vem man röstat på, antas vara tillräckligt liten, för att inte påverka det slutliga resultatet. I slutändan är det nödvändigtvis inte så stor skillnad ifall man mäter vinnare och förlorare på basis av tidigare röstande eller på basis av avsikt, eftersom båda variablerna tenderar att korrelera högt med varandra (Anderson et al. 2005, 35). Det verkar alltså i sista hand som att valet inte spelar så stor roll. Detta iakttaget, kommer representationen i denna avhandling att operationaliseras genom att se på vilket parti respondenterna anger att de röstat på i senaste valet.

I båda ESS-omgångar kodades en ny dummy-variabel för att dela in respondenterna i de som är, och inte är representerade av regeringarna i varsitt analysfall. För kodningen användes variabeln från ESS-materialet där respondenterna frågades om vilket parti de röstade på i senaste riksdagsvalet i Finland.

I dummy-variabeln i ESS-omgång 2012 fick de respondenter som röstat på ett regeringsparti i valen år 2011 (Samlingspartiet, Finlands socialdemokratiska parti, Gröna förbundet, Svenska

folkpartiet i Finland, Kristdemokraterna i Finland och Vänsterförbundet) värdet 1 och kallas ”representerade”. Personer som röstat på något annat än ett regeringsparti fick värdet 0 och kallas ”inte representerade”. De som inte varit röstberättigade, svarat vet ej, eller av någon annan orsak inte gett ett godkänt svar i intervjun räknades som bortfall (system missing).

I ESS-omgång 2016 kodades dummy-variabeln på samma sätt som i omgång 2012, för att etablera de personer som är, och inte är representerade i Sipiläs regering. I variabeln fick de respondenter som röstat på ett regeringsparti i valen år 2015 (Sannfinländarna, Samlingspartiet och Centerpartiet) värdet 1. Likväl fick personer som röstat på något annat än ett regeringsparti värdet 0. De som inte varit röstberättigade, svarat vet ej, eller av någon annan orsak inte gett ett godkänt svar i intervjun räknades som bortfall.

6.4 Politisk medvetenhet som en modererande faktor

Som presenterat i teoretiska referensramen har graden av politisk medvetenhet hos medborgare i många undersökningar blivit upplyft som en faktor på individnivå, som påverkar i många fall hur medborgare hanterar, och upplever politiken i ett land. De med större politisk medvetenhet verkar både vara mera känsliga för fluktuationer i politiken, samtidigt som de är mera kapabla i att utvärdera politiken ur olika perspektiv. (De Vries, Giger 2014)

I denna avhandling används politisk medvetenhet som en modererande faktor i ekvationen. Det finns flera olika surveyfrågor som kan användas för att operationalisera politisk medvetenhet. De Vries och Giger (2013) använde sig av CSES-surveyn som innehöll ett test för att mäta respondenternas faktabaserade politiska kunskaper. ESS innehåller inte ett liknande test, men surveyfrågorna kan användas för att mäta subjektiv politisk medvetenhet, vilket inte är heller ovanligt inom forskning.

I denna avhandling operationaliseras politisk medvetenhet genom att mäta subjektivt politiskt intresse, på samma sätt som bland annat Stecker och Tausendpfund (2016) gjort i sin forskning. Antagandet är att högt intresse för politik leder till större intresse för att följa med och lära sig om politiken, vilket med tiden ökar medvetenheten i politiken. Forskning har visat att på individnivå påverkas människors grad av politisk medvetenhet mest av deras motivation för att lära sig om politik. Motivation inkluderar ens grad av intresse för politik, yrke och mer indirekt

föräldrarnas intressen (Luskin 1990, 351). De med stort intresse för politik och med sådan arbets- och familjebakgrund som motiverar en att lära sig om politik antas också ha en större politisk medvetenhet. Andra förutsättningar som till exempel kognitiv kapacitet spelar en mycket mindre roll för ens politiska medvetenhet jämfört med motivationen.

Användningen av politiskt intresse som en indikator för politisk medvetenhet motiveras i denna avhandling med att ESS inkluderar en surveyfråga som mäter politiskt intresse, och som tidigare nämnt, verkar indikatorn mäta politisk medvetenhet väl. Frågan som används för att mäta intresset lyder: "Hur intresserad är du av politik?". Respondenterna har kunnat svara 1. Mycket intresserad, 2. Ganska intresserad, 3. Inte särskilt intresserad, 4. Inte alls intresserad, Vill inte säga, Kan inte säga. Senare i avhandling används termen politiskt intresse som synonym för politisk medvetenhet, för att tydliggöra vilken variabel används i materialet.

Som presenterat mättes variabeln politiskt intresse på skalan 1 (mycket intresserad) till 4 (inte alls intresserad). Variabeln omkodades i båda ESS omgångar till en ny variabel så att värdena rangordnas på ett mer intuitivt sätt, där 4 är "mycket intresserad" och 1 är "inte alls intresserad". Efter detta omkodades variabeln för medelvärdesanalysen till en dummy-variabel med två kategorier för att jämförelser kan göras mellan de som har ett högt, och de som har ett lågt intresse för politik. De som hade värdet 1 eller 2 kodades till värdet 0 och kallas "lågt intresse", och de som hade värdet 3 eller 4 kodades till värdet 1 och kallas "högt intresse".

6.5 Kontrollvariabler

I regressionsanalysen används tre kontrollvariabler för att undvika feltolkningar beroende på att ett observerat signifikant samband skulle bero på en tredje variabel som inte inkluderas i modellen. Tanken med kontrollvariabler är att inkludera i modellen sådana variabler som man vet från tidigare att påverkar den beroende variabeln, men inte korrelerar i allt för hög grad med den oberoende variabeln. I denna avhandling används kontrollvariablerna: kön, ålder, och grad av utbildning, vilka alla är standardiserade och mycket vanliga att använda inom statistiska analysmetoder.

Kön mäts med en variabel där värdet 1 är man och 2 kvinna. Ålder mäts på intervallskala från lågt till högt. Eftersom ESS-urvalet inkluderar personer som är 15 år eller äldre, är lägsta värdet

på åldersvariabeln 15. Grad av utbildning mäts med en variabel som mäter hur många hela år av fulltidsutbildning respondenten vidtagit. Detta betyder till exempel att de som endast gått grundskolan skulle få värdet 9 i frågan.

7 Analys

I detta kapitel presenteras avhandlingens analys som syftar till att ge svar på undersökningens forskningsfrågor och att testa de formulerade hypoteserna. Betydelsen av att vara representerad av ett regeringsparti för demokratiskt understöd undersöks, liksom ansvarstydlighetens inverkan på demokratiskt understöd. Utöver fokus på ansvarstydlighetens effekt på demokratiskt understöd (beroende på är man representerad av ett regeringsparti eller inte), inkluderar analysen även politisk medvetenhet för att se ifall faktorn påverkar det potentiella sambandet mellan att vara representerad eller inte och demokratiskt understöd, samt ansvarstydlighetens betydelse för sambandet.

Analyskapitlet inleds med enkel deskriptiv statistik där medelvärdesanalys samt korstabeller presenteras för att överskådliggöra hur analysmaterialet ser ut och för att kunna göra preliminära slutsatser. Analyskapitlet är tudelat så att resultaten från varsin ESS-omgång presenteras åtskilt från varandra för att tydliggöra analysen. Kapitlet avslutas med regressionsanalyser av båda ESS-omgångar och en kort sammanfattning av analyskapitlet.

7.1 Deskriptiv statistik

I detta kapitel presenteras deskriptiv statistik från både omgång 2012 och 2016 av ESS, där den förstnämnda omgångens data har samlats vid en tidpunkt där en regering med otydliga ansvarsförhållanden varit vid makten och den andra vid en tidpunkt där en regering som karakteriserats av tydliga ansvarsförhållanden varit vid makt. I kapitlet presenteras de två analysfallen var för sig med hjälp av korstabeller och medelvärdesanalys, vilka innehåller de oberoende variablerna ”politiskt intresse” och ”representerad eller inte” samt den beroende variabeln ”nöjdhet med demokratin”.

7.1.1 ESS omgång 2012

Korstabellen (tabell 1.) visar att de respondenter som var representerade av ett regeringsparti, det vill säga hade sagt att de röstat på ett av de sex regeringspartier i valen 2011, var mer nöjda

med demokratin än de som inte var representerade av ett regeringsparti. 75,3 procent av de representerade (n = 1029) uppgav ett värde mellan 7 och 10 vid frågan om nöjdhet med demokratin, medan motsvarande andelen var 60,8 procent hos de som inte var representerade (n= 571). Skillnader påvisas även hos de med låg nöjdhet med demokratin. Av de som var representerade, det vill säga hade sagt att de röstat på regeringsparti, uppgav endast 2,9 procent värdet mellan 0 och 3 i nöjdhet med demokratin, medan motsvarade siffran hos de som inte var representerade var 8,5 procent, vilket är en betydligt större andel, närmare en tiondel. Trots detta är det värt att notera att totala antalet av respondenter som uppgav ett värde mellan 0 och 3 var relativt litet. (n = 68)

Tabell 1. Nöjdhet med demokrati enligt om man är representerad eller ej (%), ESS 2012.

		Representerad		Inte representerad		Totalt	
		%	(n)	%	(n)	%	(n)
Nöjdhet med demokrati	Låg (0-3)	2,9	(30)	8,5	(38)	4,6	(68)
	Mellan (4-6)	21,8	(224)	30,7	(148)	24,5	(362)
	Hög (7-10)	75,3	(775)	60,8	(273)	70,9	(1048)
	totalt	100	(1029)	100	(571)	100	(1478)

Utän vidare analys kan det vara svårt, eller omöjligt att säga ifall de observerade skillnaderna är signifikanta och kan förväntas synas igenom hela populationen, eller kan de lika bra vara en produkt av en slump i urvalet. Problematiken är speciellt tydlig ifall de observerade skillnaderna mellan grupperna är relativt små. För att få klarhet i detta signifikantstestas fallen med medelvärdesanalys som inkluderar ett oberoende T-test. Resultaten presenterade i tabell 2. Hos de som var representerade av ett regeringsparti var medelvärdet i nöjdhet med demokratin 7,15 med standardavvikelsen 1,51, medan hos de som inte var representerade av ett regeringsparti var medelvärdet 6,48 med standardavvikelsen 1,90. Medelvärden är i linje med vad som förväntades utgående från korstabellerna, eftersom en större andel både hos de som var och inte var representerade uppgav ett relativt högt värde i nöjdhet med demokratin. De relativt stora skillnaderna i standardavvikelserna (1,51 och 1,90) visar att en större andel de som var representerade uppgav ett relativt högt värde som är nära medelvärdet, medan det

fanns en större spridning hos de som inte var representerade, det vill säga att flera av dem uppgav ett värde som är längre bort från medelvärdet.

Det oberoende t-testet visade att skillnaden mellan de två grupperna är starkt signifikant, ($p < 0,001$) vilket betyder att det med hög tillförsikt kan konstateras att de observerade skillnaderna mellan de som är, och inte är representerade av ett regeringsparti, inte beror på slumpen och kan förväntas synas genomgående i hela populationen.

Tabell 2. Nöjdhet med demokrati enligt om man är representerad eller ej (medelvärde), ESS 2012.

	medelvärde	standardavvikelse	(n)
Representerad	7,15***	1,51	(1029)
Inte representerad	6,48***	1,90	(449)
Totalt	6,93	1,66	1478

Kommentar: T-test *** $p < 0,001$

Utöver effekten av att vara representerad eller inte, är effekten av politisk medvetenhet av intresse i analysen. För att se ifall graden av politiskt intresse spelar en roll i hur nöjda medborgarna är med demokratin, utförs en medelvärdesanalys mellan de som har ett lågt, respektive högt intresse för politik. Analysen visar att de som är intresserade av politik var i signifikant grad mer nöjda med hur demokratin fungerar. De som hade ett högt intresse, det vill säga uppgav ett värde på 4 eller 3 (mycket intresserad eller ganska intresserad) hade ett medelvärde av 6,98 med standardavvikelsen 1,73, medan de som uppgav ett värde 2 eller 1 (inte särskilt intresserad eller inte alls intresserad) och hade därmed ett lågt intresse för politik, hade ett medelvärde av 6,65 med standardavvikelsen 1,71. Oberoende t-testet visade att skillnaderna mellan de två grupperna är starkt signifikanta ($p < 0,001$).

Tabell 3. Nöjdhet med demokrati enligt om man är intresserad av politik eller inte (medelvärde), ESS 2012

	medelvärde	standardavvikelse	(n)
Högt intresse för politik	6,98***	1,73	(1156)
Lågt intresse för politik	6,65***	1,71	(987)
Totalt	6,83	1,73	(2143)

Kommentar: T-test *** p <0,001

7.1.2 ESS omgång 2016

För ESS omgång 2016 gjordes precis samma analyser för att fånga upp resultat under Sipiläs regering som karaktäriseras av tydliga ansvarsförhållanden. I tabell 4 presenteras samband mellan de som är, och inte är representerade av ett regeringsparti och graden av nöjdhet med demokratin. Hos de som var representerade av ett regeringsparti uppvisade 62,2 procent av respondenterna hög nöjdhet med demokratin, medan motsvarande siffran hos de som inte var representerade av ett regeringsparti var 52,5 procent. Det kan vara värt att notera att skillnaden mellan de två grupperna är omkring 10 procentenheter, medan den var omkring 15 procentenheter vid ESS omgång 2012.

Intressant nog, hos dem som angav att de var relativt missnöjda med demokratin, var skillnaderna mellan de två grupperna mycket små. Av de som var representerade av ett regeringsparti uppgav 10,4 procent att de har låg nöjdhet med demokratin (värde mellan 0 och 3), medan motsvarande siffran var 13,0 procent hos de som inte var representerade, en skillnad på under tre procentenheter.

Tabell 4. Nöjdhet med demokrati enligt om man är representerad eller ej (%), ESS 2016.

		Representerad		Inte representerad		Totalt	
		%	(n)	%	(n)	%	(n)
Nöjdhet med demokrati	Låg (0–3)	10,4	(80)	13,0	(74)	11,5	(154)
	Mellan (4–6)	27,4	(211)	34,5	(197)	30,4	(408)
	Hög (7–10)	62,2	(479)	52,5	(300)	58,1	(776)
	totalt	100		100	(571)	100	(1341)

Medelvärdesanalysens resultat presenteras i tabell 5. Analysen visar att hos de som var representerade av ett regeringsparti var medelvärdet 6,54, med standardavvikelsen 2,03 och de som inte var representerade av ett regeringsparti var medelvärdet 6,15 med standardavvikelsen 2,01. Oberoende t-testet visade att skillnaderna är också starkt signifikanta ($p < 0,001$).

Tabell 5. Nöjdhet med demokrati enligt om man är representerad eller ej (medelvärde), ESS 2016.

	medelvärde	standardavvikelse	(n)
Representerad	6,54***	2,03	(770)
Inte representerad	6,15***	2,01	(571)
Totalt	6,35	2,02	1341

Kommentar: T-test *** $p < 0,001$

Medelvärdesanalysen som presenteras i tabell 6 berörande politiskt intresse visar också i ESS omgång 2016 att de som är intresserade av politik är i signifikant grad mer nöjda med demokratin. De som hade ett högt intresse, det vill säga uppgav ett värde på 3 eller 4 hade ett medelvärde av 6,42 med standardavvikelsen 2,09, medan de som inte var intresserade och uppgav värdet 2 eller 1 hade ett medelvärde av 5,86 med standardavvikelsen 2,19. Oberoende t-testet visade att skillnaderna mellan de två grupperna är signifikanta ($p < 0,001$).

Tabell 6. Nöjdhet med demokrati enligt om man är intresserad av politik eller inte (medelvärde), ESS 2016.

	medelvärde	standardavvikelse	(n)
Högt intresse för politik	6,42***	2,09	(1114)
Lågt intresse för politik	5,86***	2,19	(771)
Totalt	6,19	2,15	(1884)

Kommentar: T-test *** p <0,001

7.1.3 Sammanfattning

Korstabellerna samt medelvärdesanalyserna visar i både omgång 2012 och 2016 av ESS, att de respondenter som var representerade av ett regeringsparti, var i signifikant grad mer nöjda med demokratin än de som inte var representerade. Genomsnittligt var både de som var representerade, men också de som inte var representerade betydligt mer nöjda med demokratin under Katainens regering jämfört med Sipiläs regering, då till exempel 75,3 procent av de representerade uppgav ett högt värde i nöjdhet med demokrati under Katainens regering, medan motsvarande siffra var endast 62,2 procent under Sipiläs.

Statistiken visar också att skillnaderna mellan de två grupperna (representerade eller inte av en regering) ser olika ut under Katainens och Sipiläs regeringar. Skillnaderna var betydligt mindre under Sipiläs regering jämfört med Katainens regering. Under Sipiläs regering uppgav 10,4 procent av de representerade ett lågt värde i nöjdhet med demokrati, medan 13 procent av de som inte var representerade uppgav ett lågt värde, vilket är endast en lite större andel. Skillnaden under Katainens regering var betydligt större med över fem procentenhets skillnad. Samma gäller de som uppgav ett högt värde av nöjdhet med demokrati under Sipiläs regeringsperiod, där skillnaderna mellan grupperna var endast omkring 10 procentenheter medan den var omkring 15 under Katainens regering. I båda omgångar av ESS visade det sig

att de med ett högt intresse för politik är i signifikant grad mer nöjda med demokratin jämfört med de som har ett lågt intresse.

7.2 Multivariat analys

I detta kapitel presenteras multivariat analyser i form av linjära regressioner. Regressionerna inkluderar den oberoende variabeln ”representerad eller inte” och den beroende variabeln ”nöjdhet med demokratin” samt den modererande variabeln ”politiskt intresse”. Utöver det inkluderas kontrollvariablerna kön, ålder samt antal år utbildning man vidtagit. Lik kapitlet ovan, presenteras de två ESS-omgångarna var för sig. Kapitlet avslutas med en kort sammanfattning av analyserna från de två omgångarna.

7.2.1 ESS omgång 2012

Linjära regressionen med den modererande variabeln ”politiskt intresse” för ESS omgång 2012 presenteras i tabell 7. Modellen är signifikant och den förklarar 5,8 procent av variationen i den beroende variabeln, $F(6, 1468) = 14,95$, $p < 0,0001$.

I tabellen framgår det att det att effekten av att vara representerad av ett regeringsparti eller inte ($p < 0,001$), samt politiskt intresse ($p < 0,01$) är signifikanta. Då man går från att inte vara representerad, till att vara representerad, ökar ens nöjdhet med demokrati med 0,65 steg. Då ens intresse för politik ökar med ett steg på skalan 1-4, ökar ens nöjdhet med demokratin med 0,16 steg. Utöver det har utbildning en signifikant positiv effekt ($p < 0,05$) medan kön har en signifikant negativ effekt ($p < 0,01$). Det betyder att för varje år av utbildning man vidtagit ökar nöjdhet med demokrati med 0,03 steg, medan män är 0,25 steg mer nöjda med demokratin jämfört med kvinnor. Ålder har inte en signifikant effekt.

Interaktionen som redovisas längst ner i tabellen visar att den inte har en signifikant effekt i modellen. Detta innebär att även om politiskt intresse påverkar hur nöjd man är med demokratin, modererar den inte sambandet mellan X och Y. I praktiken betyder detta att effekten av att vara representerad eller inte var den samma både hos de som har ett högt intresse för politik och de som har ett lågt intresse för politik.

Tabell 7. Linjär regression med nöjdhet med demokrati som beroende variabel, ESS 2012

modellen					
	R-				
R	kvadrat	F	df1	df2(n)	p
0,2399	0,0576	14,9475	6	1468	***0,000

variabler	koefficient	sf	p
konstant	7,2378	0,2776	***0,000
representerade eller inte	0,6570	0,0946	***0,000
politiskt intresse	0,1604	0,0605	**0,0081
interaktion (X * M)	0,0914	0,1251	0,4653
ålder	-0,0053	0,0028	0,0566
utbildning	0,0259	0,0113	*0,0226
kön	-0,2519	0,0863	**0,0036

Representerad eller inte(X)	F	df1	df2	p
* Politiskt intresse (M)	0,5334	1	1468	0,4653

Kommentar: ***Signifikant då $p < 0,001$; **signifikant då $p < 0,01$; *signifikant då $p < 0,05$.

7.2.2 ESS omgång 2016

Linjära regressionen med den modererande variabeln ”politiskt intresse” för ESS omgång 2016 presenteras i tabell 8. Modellen är signifikant och den förklarar 4,4 procent av variationen i den beroende variabeln, $F(6, 1330) = 10,18$, $p < 0,0001$.

Som det framgår i tabellen är effekten av att vara representerad av ett regeringsparti eller inte ($p < 0,001$), samt politiskt intresse ($p < 0,05$) även signifikanta i ESS omgång 2016. Då en går från att inte vara representerad, till att vara representerad, ökar nöjdheten med demokratin med 0,44 steg. Då ens intresse för politik ökar med ett steg mellan på skalan 1 till 4, ökar ens nöjdhet

med demokratin med 0,20 steg. Utöver det har utbildning en signifikant positiv effekt ($p < 0,0001$), för varje år av vidtagen utbildning ökar ens nöjdhet med demokratin med 0,07 steg. Kontrollvariablerna kön och ålder hade inte en signifikant effekt i modellen.

Interaktionen som presenteras längst nere i tabellen är signifikant i modellen ($p < 0,01$). Detta innebär att variabeln politiskt intresse har en moderande effekt på sambandet mellan X och Y, det vill säga att effekten av att vara representerad är i signifikant grad olik beroende på har man ett lågt eller högt intresse för politik. För att göra tolkningen lättare presenteras den modererande effekten grafiskt i figur 2. I figuren representerar lågt politiskt intresse värdet -1 standardavvikelse från medelvärdet, och högt politiskt intresse värdet +1 standardavvikelse från medelvärdet. Detta görs eftersom tolkningen blir tydligare, då figuren inte innehåller linjer från alla värden av politiskt intresse.

Tabell 8. Linjär regression med nöjdhet med demokrati som beroende variabel, ESS 2016

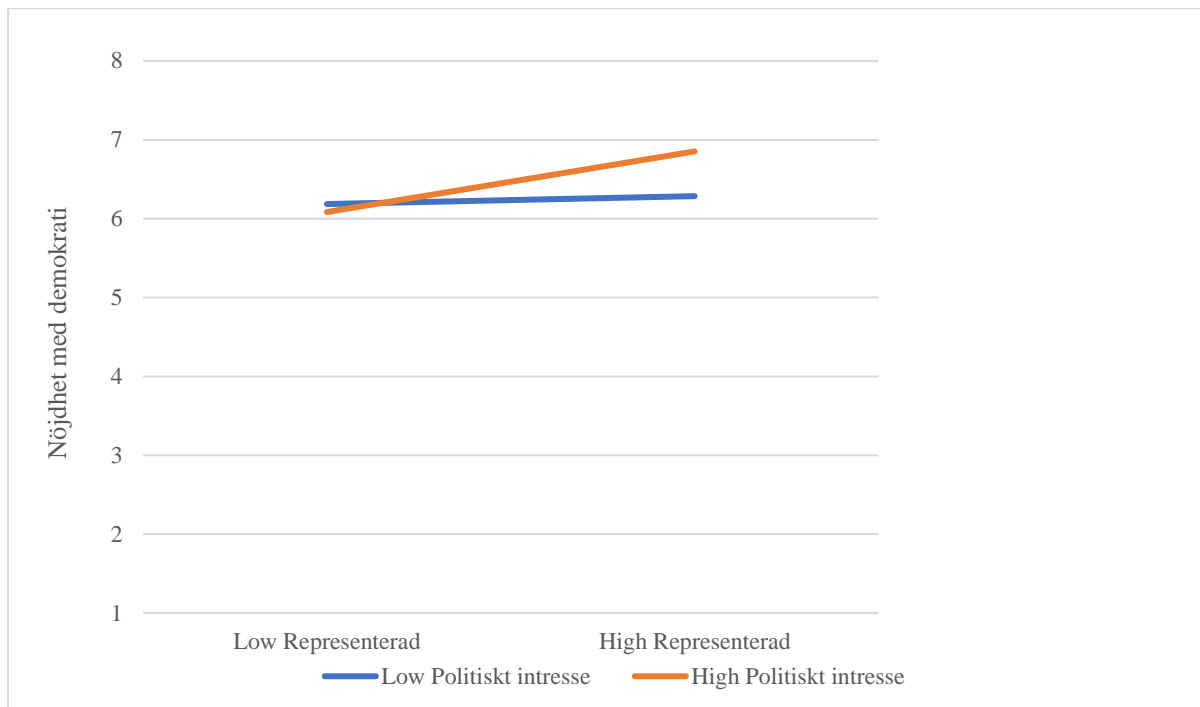
modellen					
R	R-kvadrat	F	df1	df2 (n)	p
0,2095	0,0439	10,1760	6	1330	***0,0000

variabler	koefficient	sa	p
konstant	5,7286	0,3544	***0,0000
representerade eller inte	0,4352	0,1118	***0,0001
politiskt intresse	0,1968	0,0781	*0,0119
interaktion (X * M)	0,4654	0,1529	**0,0024
ålder	-0,0018	0,0034	0,5935
utbildning	0,0707	0,0151	***0,0000
kön	-0,1758	0,1120	*0,1166

Representerad eller inte(X)	F	df1	df2	p
* Politiskt intresse (M)	9,2692	1	1330	**0,0024

Kommentar: ***Signifikant då $p < 0,001$; **signifikant då $p < 0,01$; *signifikant då $p < 0,05$

Figur 2. Grafisk illustration av interaktionen

7.2.3 Sammanfattning

Till en viss grad gav de två modellerna liknande resultat. I båda modellerna var effekten av att vara representerad av ett regeringsparti, samt politiskt intresse signifikanta med ett positivt B-värde. I omgång 2012 var utbildning och kön signifikanta kontrollvariabler, medan i omgång 2016 var endast utbildning signifikant. Där modellerna skiljer sig åt markant är interaktionen. I omgång 2012, det vill säga under Katainens regering, var interaktionen icke signifikant, medan den var signifikant i omgång 2016 under Sipiläs regering. Under Sipiläs regering var alltså effekten av att vara representerad av ett regeringsparti i signifikant grad olik beroende på om man har ett lågt eller högt intresse för politik.

Då man ser på de som inte var representerade finns det inte betydliga skillnader mellan de med högt och de med lågt politiskt intresse. Det vill säga det demokratiska understödet var under båda regeringsomgångar ungefär samma hos de som inte var representerade, oberoende av grad av politisk medvetenhet.

8 Resultat och konklusioner

I detta kapitel diskuteras avhandlingens resultat och konklusioner, forskningsfrågorna besvaras, samt hypoteserna bekräftas eller alternativt förkastas. Kapitlet avslutas med diskussion kring resultatens generaliserbarhet och vidare forskning föreslås.

8.1 Effekten av att vara representerad av ett regeringsparti

I enlighet med ansvarsmodellen ses val som en mekanism med vilken medborgarna kan utkräva ansvar av beslutsfattarnas agerande under den föregående mandatperioden. Även om det kan diskuteras hur demokratiska egentligen dagens representativa demokratier är, (Manin 1997) finns det ändå vissa faktorer som bidrar till att folkstyret i vår tids demokratier har förutsättningar att fungera bättre. En faktor som studerats i denna avhandling är politikens ansvarstydlighet, som kan påverka i betydande grad hurdana möjligheter medborgare har i att kunna utkräva ansvar av beslutsfattarna. I denna avhandling har ansvarsförhållandens inverkan på demokratiskt understöd studerats, genom att jämföra statistiska analyser som gjorts på två olika regeringskoalitioner, där den ena representerar tydliga ansvarsförhållanden och den andra otydliga.

Tidigare forskning har visat att generellt är de medborgare som röstat på ett regeringsparti mer nöjda med demokratin än de som inte gjort det. Genom analysen besvaras första forskningsfrågan som lyder:

F1: Finns det en skillnad i demokratiskt understöd bland de som är representerade i politiken av ett regeringsparti och de som inte är det?

Genom enkel deskriptiv statistik kunde man se i tabell 2 och 5, att under båda regeringsperioderna var de som hade röstat på ett regeringsparti, och anses därmed vara representerade i politiken, betydligt mer nöjda med hur demokratin fungerade. Detta är i linje med den forskning som påvisat sambandet tidigare (bl.a. Anderson et al. 2005 i denna avhandling). Då det parti som medborgarna har röstat på tar plats i regeringen, är sannolikheten större att politiken som drivs tillfredsställer väljaren. Det antas i sin tur öka nöjdheten med hur

demokratin fungerar. Gapet i nöjdheten mellan de representerade och inte representerade kallar Anderson et al. (2005) ”vinnare-förlorare -gapet” (Winner-Loser Gap). Därmed kan den första hypotesen bekräftas:

H1. De som är representerade av ett regeringsparti är mer nöjda med demokratin än de som inte är representerade.

Det som är värt att notera är att människor uppvisade betydligt större missnöje gentemot demokratin under Sipiläs jämfört med Katainens regeringsperiod. Av de som var representerade uppgav ungefär 10 procent ett lågt värde mellan 0 och 3 av nöjdhet med demokratin under Sipiläs regering, medan motsvarande siffran under Katainens regering var ungefär 3 procent.

Orsaker till regering Sipiläs svaga popularitet är naturligtvis många, men bland den mest inflytelserika faktorn kan medräknas de starka nedskärningarna i utbildning, forskning och kultur som kom fram redan i början av arbetet kring regeringsprogrammet. Speciellt slagordet ”utbildningslöfte” (koulutuslupaus) förblev något som präglade regering Sipiläs profil framöver då löftet inte uppfylldes och det gjordes nedskärningar redan i början av regeringsarbetet. Jämfört med Sipiläs regering, kan Katainens regering ses som något mera välvillig i fleras ögon och i många avseenden mer neutral, även om själva regeringsförhandlingarna var på många sätt en jobbig process. (Hautanen, 2015) Den strikta kontrasten mellan regeringarna i hur Sipilä inledde regeringsarbetet med nedskärningar kan tänkas delvis påverka skillnaden i populariteten vid tidpunkten då ESS-materialet samlades ungefär ett år efter inledandet av arbetet i regeringarna.

8.2 Effekten av tydliga/otydliga ansvarsförhållanden

Med den andra forskningsfrågan undersöktes det som i stort är centralt i avhandlingen, nämligen ifall regeringars ansvarsförhållanden spelar en roll i hur nöjda medborgarna är med demokratin:

F2: Hur påverkas skillnaden i demokratiskt understöd mellan de två grupperna (representerad/inte representerad av en regering) beroende på regeringens grad av ansvarstydlighet?

I tankebanor av bland annat Anderson och Guillory (1997), Sander et al. (2014), Norris (1999) samt Blais et al. (2017), kunde man förvänta sig att en mycket bred koalitionsregering, i detta fall regering Katainen, leder till en diffus politik med spänningar mellan regeringspartierna, där med större sannolikhet de vinnande väljarna är fortfarande relativt sett missnöjda med demokratin samtidigt som de förlorande väljarna kan vara relativt sett mer nöjda (Anderson, Guillory 1997, 78). Med andra ord skulle effekten av att vara representerad av ett regeringsparti vara svagare och då skulle skillnaderna i nöjdhet med demokrati mellan de två grupperna förbli mindre. Vidare innehöll regering Katainen också flera små partier som SFP, KD och Vänstern, vilket enligt Blais et al. (2017, 87) kan leda till att anhängarna av de små ovannämnda partierna med större sannolikhet inte är speciellt nöjda med politiken, bland annat på grund av mindre inflytande i regeringen jämfört med större partierna.

Samtidigt kunde man förvänta sig att det som bland annat Norris, skulle kanske kalla en moderat koalition, med tydligare ansvarsförhållanden, i detta fall regering Sipilä, skulle genom en tydligare ideologisk sammansättning och politisk linje, leda till att de som är representerade i regeringen är betydligt mer nöjda med det demokratiska beslutsfattande än det som inte är representerade. Med andra ord, att ”vinnare-förlorare –gapet” i nöjdhet med demokratin skulle vara större under regering Sipilä jämfört med Katainen.

Genom regressionsanalysen visade det sig till motsatsen av teoretiseringarna att antagandet inte stämde och hypotes 2 förkastas:

H2. Effekten av att vara representerad av ett regeringsparti eller inte, på graden av demokratiskt understöd, är starkare under tydliga ansvarsförhållanden än under otydliga ansvarsförhållanden

I regressionsanalysens resultat i tabell 7 och 8, går det att se att under Katainens regering uppgav de som var representerade av ett regeringsparti ett värde som var dryga 0,6 högre nöjdhet med demokratin än de som inte var representerade. Motsvarande siffran under Sipiläs regering var ungefär 0.4. Med andra ord var effekten av att vara representerad svagare under regering Sipilä jämfört med regering Katainen. Resultatet belyses också i den deskriptiva statistiken till exempel i medelvärdesanalysen, där det går att observera att medelvärden i

nöjdhet med demokratin mellan de två grupperna (representerad/inte representerad) var betydligt närmare varandra under Sipiläs jämfört med under Katainens regering.

Därmed påvisas inte i denna avhandling att ansvarstydlighet nödvändigtvis skulle ha en avgörande roll i hur nöjda medborgarna är med demokratin i ett land. Resultaten visar att också mycket breda koalitioners politik kan tillfredsställa partiernas väljare, även om en gemensam ideologisk linje saknas, samtidigt som anhängarna av en koalition med tydliga ansvarsförhållanden kan vara relativt missnöjda. Över lag kan det anses att demokratiska understödet under Katainens regering var relativt högt både hos de som var representerade, och hos de som inte var representerade, vilket visar att breda koalitioner inte är de facto en fallgrupp med tanke på demokratiskt understöd och legitimitet.

För att få djupare insyn i resultatet kan datamaterialet granskas på en lite djupare nivå, vilket leder till ett fynd av väljare som är tydliga avvikare i materialet, nämligen Sannfinländarnas väljare. Av de som hade röstat på Sannfinländarna i valen 2015, uppgav hela 26,7 procent av respondenterna i undersökningen 2016 ett värde mellan 0 och 3 i nöjdhet med demokratin, vilket är överlägset högsta andelen bland alla partier med mandat. För att sätta siffran i perspektiv, var motsvarande siffra 20 procent bland väljare för Vänsterpartiet, 18,5 för SFP samt 11,2 för väjare av Socialdemokraterna, vilka alla var oppositionspartier. Av Samlingspartiets väljare uppgav endast 4,6 procent ett lågt värde av nöjdhet med demokratin medan siffran var 6,9 bland Centerns väljare. Illustrativt kan det konstateras att ifall regressionsanalysen för ESS-omgång 2016 utförs utan väljarna av Sannfinländarna (system-missing), är koefficienten av effekten av att vara representerad 0,9, vilket är markant större än 0,4 som påvisades i analysen. Den höga andel av Sannfinländare som gett ett lågt värde antyder på att det finns underliggande missnöje mot hela det demokratiska systemet och hur det fungerar, då nöjdheten är så låg även i en situation där partiet ingick i regeringen för första gången.

Sannfinländarnas roll i resultatet illustrerar svagheten med analysens antal analysfall, då endast två regeringar jämförs. Även om analysen förkastar hypotes 2, är det tydligt att en analys med två analysfall inte kan leda till allt för långtgående generaliseringar. Optimalt skulle analysen utföras med betydligt flera analysfall, det vill säga jämförelse av flera olika koalitionsregeringar eventuellt från flera olika länder, till exempel som Sanders et al. (2014), som använt CSES-data från 35 olika länder. En utmaning i att bredda designen kan vara att

hitta tillräckligt med regeringar som kunde karaktäriseras som extremt breda som i detta fall regering Katainen.

Även om inte avhandlingens fokus är i att studera hur väl exakt ansvarsutkrävningen fungerade under de två regeringsperioderna, kan vissa tydliga paralleller dras mellan politiken under regeringens Sipilä och ansvarsutkrävningen. Som konstaterat karaktäriserades regering Sipilä av högerdriven politik som kulminerades i aktiveringsmodellen som mottog stor kritik från många håll. Som en summa av många faktorer sjönk Centerens stöd från valet år 2015 till valet år 2019 från 21,1 procent till 13,8 procent, samtidigt som Samlingspartiets och Sannfinländarnas stöd förblev ungefär på samma nivå, (Statistikcentralen, 2019), vilket visar att bland Centerens anhängare uppstod stort missnöje under regeringsperioden vilket ledde till en drastisk minskning i väljarstöd år 2019. På många vis kan det ses att den Centerdrivna högerpolitiken i detta fall stod inför stark ansvarsutkrävning.

8.3 Effekten av politisk medvetenhet

Som forskning har visat, är politisk medvetenhet en faktor som har stor potential i att påverka hur medborgarna upplever politiken, även om inte faktorn ännu är utförligt utforskad. Som bland annat Stecker och Tausendpfund (2016) visade, tenderar de mer politiskt medvetna att vara mer känsliga för fluktuationer i politiken samtidigt som de bryr sig mera om en större skara av olika politiska frågor. I linje med tidigare fynd ställdes avhandlingens tredje forskningsfråga:

F3: På vilket sätt påverkar varierande grad av regeringars ansvarstydlighet medborgarnas demokratiska understöd, beroende på har de hög respektive låg politisk medvetenhet?

Som det går att se i tabell 3 och 6, uppvisade de som hade större politisk medvetenhet ungefär 0,5 (på skalan 0-10) högre demokratiskt understöd än de med liten medvetenhet under båda regeringsperioderna, vilket visar att de som har större intresse för politik och därmed har med större sannolikhet större politisk medvetenhet, tenderar att vara mer positivt inriktade till det demokratiska systemet. Genom den deskriptiva statistiken kunde hypotes 3a bekräftas:

H3a. De med hög politisk medvetenhet uppvisar högre demokratiskt understöd än de som har låg politisk medvetenhet

Hypotes 3b och 3c är delvis motsatta i sina antaganden. Ifall 3b bekräftas betyder det att effekten av att vara representerad var starkare bland väljare med hög politisk medvetenhet under både Sipiläs och Katainens regering jämfört med de med låg politisk medvetenhet. Ifall hypotes 3c bekräftas betyder det att endast under Sipiläs regering var effekten av att vara representerad större hos de med större politisk medvetenhet, vilket leder till att 3b inte bekräftas. Hypoteserna är följande:

H3b. Effekten av att vara representerad eller inte, är starkare bland väljare med hög politisk medvetenhet jämfört med väljare med låg politisk medvetenhet

H3c. Den modererande effekten av politisk medvetenhet är starkare under regeringar med tydliga ansvarsförhållanden än regeringar med otydliga ansvarsförhållanden.

I analysen bekräftades hypotes 3c, men inte 3b. I enlighet med det som beskrivits ovan betyder det att effekten av att vara representerad under Katainens regering var den samma hos de med låg politisk medvetenhet jämfört med de med hög medvetenhet. Under Sipiläs regering däremot hade de med hög politisk medvetenhet i signifikant grad högre nöjdhet med demokratin då de var representerade jämfört med de med lågt politisk medvetenhet. Interaktionen under Sipiläs regering presenterades i *figur 2*, med vilken det går att se hur värden skilde åt sig mellan de med låg respektive hög politisk medvetenhet.

En tänkbar förklaring till resultatet kan vara det som diskuterades i anslutning till hypotesformuleringen. En mer ideologiskt sammanhållen och koherent politik kan tänkas bättre tillfredsställa speciellt de anhängare som har hög politisk medvetenhet och därmed med större sannolikhet mer nyanserade preferenser i en större skara av politiska frågor, som till exempel Stecker och Tausendpfund (2016) påvisade. Analysens resultat indikerar att politisk medvetenhet är en inflytelserik faktor som påverkar hur nöjda medborgare är med demokratin under tydliga politiska ansvarsförhållanden. Resultatet indikerar att under otydliga ansvarsförhållanden sänks effekten av politisk medvetenhet. Med andra ord, är inte de med

största politiska medvetenheten nödvändigtvis alls mera nöjda med politiken jämför med de med låg medvetenhet, då politiska ansvarsförhållanden är otydliga. Detta stöder antagandet om att otydliga politiska ansvarsförhållanden i denna aspekt skulle skapa en mer dämpad effekt av att vara representerad.

8.4 Generaliserbarhet och vidare forskning

Som konstaterat finns det aspekter kring resultatens generaliserbarhet som måste diskuteras. Även om resultaten i många avseenden är intressanta, speciellt vad kommer till den modererande effekten av politisk medvetenhet, kan inte allt för långtgående generaliseringar göras på grund av ett litet antal analysfall som jämförs. Även om materialet som används i analysen innehåller ett stort antal respondenter, orsakar analysens antal av regeringar som jämförs det, att allt för långtgående generaliseringar inte kan göras. Resultaten i själva mätningarna är med andra ord starkt pålitliga på grund av stora urvalet, men detta ändrar inte faktumet att i analysen jämförs två regeringar. För att utvidga forskningen skulle flera koalitionsregeringar måsta inkluderas med tydliga respektive otydliga ansvarsförhållanden.

Trots detta kan resultaten bidra till forskningen och teorin genom att bredda på forskningsområdet och dess teori, samt genom att skapa nya frågeställningar, till exempel vad rör demokratiers ansvarsutkrävningssystemer. Som konstaterat har inte undersökningar av denna typ gjorts tidigare i och med att undersökningar med designen av att jämföra olika regeringar med varierande ansvarstydlighet specifikt inom konsensusdemokratier inte gjorts. Tidigare undersökningar har starkt fokuserat på jämförelser mellan konsensus- och majoritetsdemokratier, vilket skapar mer skarpa skillnader i resultaten då systemens natur är så olika på flera fronter. I motsats till den forskningen har det demokratiska systemets uppsättning, i detta fall konsensusdemokrati, varit en konstant i den här undersökningen.

Som det redan indikerades finns det ett tomrum vad gäller den här typen av forskning, där konsensusdemokratiens effekter undersöks ur ett mer fokuserat perspektiv. Forskning av den här typen men i större skala, som går utöver räckvidden av en magisters avhandling är välkommet.

Referenser

- Anderson, C.J. 1997, "Political institutions and satisfaction with democracy: a cross-national analysis of consensus and majoritarian systems", *American Political Science Review*, vol. 91, nr. 1, s. 66.
- Anderson, C.J., Blais, A., Bowler, S., Donovan, T. & Listhaug, O. 2005a, *Losers' Consent: Elections and Democratic Legitimacy*, Oxford University Press, Oxford.
- Anderson, C.J., Blais, A., Bowler, S., Donovan, T. & Listhaug, O. 2005b, *Losers' Consent: Elections and Democratic Legitimacy*, Oxford University Press, Oxford.
- Bäck, H., 2003, ”vad krävs för en fungerande valdemokrati?” i *Demokratins mekanismer*, red. Gilljam, M. & Hermansson, J., *Demokratins mekanismer*, 66-83, Liber, Malmö.
- Blais, A. 2017, "Election outcomes, legislative representation, and satisfaction with democracy", *Party Politics*, vol. 23, nr. 2, s. 85-95.
- De Vries, C.E. 2013, "Holding governments accountable? Individual heterogeneity in performance voting", *European Journal of Political Research*, vol. 53, nr. 2
- Denscombe, M. & Larson, P. 2016, *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Studentlitteratur, Lund.
- Easton, D. 1975, "A Re-assessment of the Concept of Political Support", *British Journal of Political Science*, vol. 5, nr. 4, s. 435-457.
- Esaiasson, P., 2003, ”vad menas med folkviljans förverkligande?” i *Demokratins mekanismer*, red. Gilljam, M. & Hermansson, J., 30-54, Liber, Malmö.
- Hautanen, S. 2015, *Neljä vuotta sitten riitti draamaa – hallitusta kasattiin kaksi kuukautta*. Tillgänglig: <https://www.verkkouutiset.fi/nelja-vuotta-sitten-riitti-draamaa-hallitusta-kasattiin-kaksi-kuukautta-35322/#db7cbeb2> (Hämtad 23.3.2021).
- John, P. 2018, "Quantitative Methods" i *Theory and Methods in Political Science*, red. L. Vivien, M. David & S. Gerry, s. 254-270.

- Kestilä-Kekkonen, E. & Vento, I. 2019, *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus: Polut, trendit ja kuilut*, Valtiovarainministeriö.
- Kumlin, S., 2003, ”Finns det någon ansvarig?” i *Demokratins mekanismer*, red. Gilljam, M. & Hermansson, J., 83-106, Liber, Malmö.
- Linde, J. 2003, "Satisfaction with democracy: A note on a frequently used indicator in comparative politics", *European Journal of Political Research*, vol. 42, nr. 3, s. 391-408.
- Luskin, R.C. 1990, "Explaining Political Sophistication", *Political Behavior*, vol. 12, nr. 4, s. 331-361.
- Manin, B. 1997, *The principles of representative government*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Manin, B., Przeworski, A. & Stokes, S.C. 1999, *Democracy, Accountability, and Representation*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Marsh, D. 2018, i *Theory and methods in political science*, red. Lowndes, V., Marsh, D. & Stoker, G., red., Palgrave Macmillan, London.
- Naurin, E., 2003, ”-Mandatmodellen – Om löften och förhoppningar bland partier och väljare”, red. Gilljam, M. & Hermansson, J., *Demokratins mekanismer*, 52-66, Liber, Malmö.
- Norris, P. 2011, *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*, Cambridge University Press, New York.
- Norris, P. 1999, *Critical citizens: global support for democratic government*, Oxford Univ. Press, Oxford.
- Repucci, S. & Slipowitz, A. 2021, *Democracy under Siege*.
Tillgänglig: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2021/democracy-under-siege> (Hämtad 24.03.2021).

Sanders, D. 2018, "Behavioural Analysis" i *Theory and Methods in Political Science*, red. V. Lowndes, D. Marsh & G. Stoker, s. 20-38.

Sanders, D. 2014, "Output-oriented Legitimacy: Individual- and System-level Influences on Democracy Satisfaction".

Statistikcentralen 2019, *Eduskuntavaalit 2019, tarkastuslaskennan tulos*.

Tillgänglig: https://www.stat.fi/til/evaa/2019/evaa_2019_2019-04-24_tie_001_fi.html (Hämtad 15.3.2021).

Stecker, C. & Tausendpfund, M. 2016, "Multidimensional government-citizen congruence and satisfaction with democracy", *European Journal of Political Research*.

STT-IS 2015, *Kataisen hallitus sai todella tylyn arvion*.

Tillgänglig: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000897560.html> (Hämtad 23.3.2021).

von Schoultz, Å & Kestilä-Kekkonen, E., 2019, "Poliittinen ja sosiaalinen luottamus: Polut, trendit ja kuilut", nr. 2019:31